

	DZIAŁY	dopuszczający	dostateczny	dobry	Bardzo dobry
1	Historia w liceum.	zna pojęcia: prehistoria, historia, cywilizacja, periodyzacja, źródła wiedzy historycznej	zna pojęcia: inskrypcja, epigrafia, numizmatyka, krąg cywilizacyjny; potrafi przedstawić klasyfikacja źródeł historycznych i podać przykłady	potrafi określić, z jakim rodzajem źródła historycznego ma do czynienia, na jego podstawie potrafi wysnuć proste wnioski	potrafi określić rolę historii jako nauki w procesie rozwoju społecznego, rozumie problemy badawcze wynikające z interpretacji źródeł
2	Cywilizacja klasyczna.	zna pojęcia: cywilizacja klasyczna; potrafi określić ramy czasowe cywilizacji klasycznej	potrafi, wykorzystując mapę, przedstawić zmiany w zasięgu terytorialnym cywilizacji klasycznej	zna pojęcia: druoidzi; potrafi wskazać związki między warunkami naturalnymi a rozwojem cywilizacji	potrafi określić rolę Morza Śródziemnego w rozwoju tej cywilizacji;
3	Bliskowschodnie korzenie cywilizacji.	zna pojęcia: pismo klinowe, alfabetyczne, sylabiczne, Bliski Wschód, potrafi wskazać na mapie państwa Bliskiego Wschodu	zna pojęcia: Satrapa, satrapia, nomadowie; zna osiągnięcia cywilizacji Bliskiego Wschodu	potrafi wskazać podobieństwa i różnice między cywilizacją egipską i babilońską	potrafi ocenić znaczenie poszczególnych osiągnięć kultury Bliskiego Wschodu dla rozwoju cywilizacji
4	Świat w czasach cywilizacji klasycznej.	zna pojęcia: Cywilizacja Nowego Świata, cywilizacja lateńska, chińska, indyjska, Daleki Wschód, potrafi je wskazać na mapie;	zna osiągnięcia kulturalne poszczególnych kręgów cywilizacyjnych,	zna pojęcia: dualizm religijny, latentizacja; potrafi określić wpływ warunków naturalnych na powstanie każdej z cywilizacji; potrafi	zna pojęcie: mazdaizm; zna osiągnięcia kultur Dalekiego Wschodu, potrafi wskazać ich specyficzny charakter; potrafi porównać cywilizację lateńską z bliskowschodnią
5	Grecja przed Grecją.	zna pojęcia: epoka archaiczna, wieki ciemne, kultura minojska i mykeńska, mity; potrafi wskazać ośrodki ww. kultur ;	zna pojęcia: kultura pałacowa, tradycja heroiczna; potrafi omówić przyczyny upadku cywilizacji minojskiej;	zna pojęcia: pismo linearne A, pismo linearne B, migracja jońska; potrafi scharakteryzować cywilizację mykeńską;	potrafi omówić wpływ cywilizacji mykeńskiej na rozwój cywilizacji greckiej

6	Świat grecki od narodzin cywilizacji klasycznej do podboju rzymskiego.	zna pojęcia: epoka klasyczna, hellenistyczna, kolonia, kolonizacja, polis, obywatel; potrafi przedstawić periodyzację dziejów greckich; zna przełomowe wydarzenia	zna pojęcia: państwa hellenistyczne, potrafi wskazać wydarzenia początkujące cywilizację grecką, wskazać kierunki kolonizacji; potrafi omówić najważniejsze wydarzenia z dziejów Grecji;	potrafi przeanalizować przyczyny i skutki kolonizacji; wskazać i uzasadnić znaczenie przełomowych wydarzeń w historii Grecji, omówić ich przyczyny i następstwa;	potrafi przeanalizować wpływ kolonizacji na rozwój cywilizacji greckiej; scharakteryzować poszczególne epoki w dziejach Grecji; wskazać ciągłość procesów historycznych
7	Rzym od początków miasta do upadku cywilizacji klasycznej.	zna pojęcia: republika, zgromadzenie, senat, konsul, obywatelstwo rzymskie, sprzymierzeńcy, prowincja, cesarstwo, romanizacja prowincji, chrześcijaństwo,	zna pojęcia: triumwirat, pryncypat, pokój rzymski, aparat biurokratyczny, Wędrówka Ludów; potrafi przedstawić periodyzację dziejów rzymskich, określić cele ekspansji rzymskiej, wskazać, przy pomocy mapy, zasięg Imperium	potrafi scharakteryzować politykę Rzymu wobec terenów podbitych; przedstawić przyczyny i okoliczności kryzysu republiki, przeanalizować podstawowe przyczyny upadku Imperium	potrafi przeanalizować przyczyny wzrostu politycznego znaczenia wojskowych w republice; rozumie związek między cywilizacją lateńską a rzymską, potrafi dokonać porównania; potrafi wskazać wpływ cywilizacji antycznych na podstawy naszej cywilizacji
8	Grecka polis i jej mieszkańcy	zna pojęcia: panhelleński, Hellenizacja, arystokracja, Zgromadzenie, demokracja, oligarchia, heloci, perijokowie, Spartiaci, agoge, „wspólnota równych”, liturgia, polis hellenistyczna	potrafi wskazać różnice między demokracją a oligarchią; wyróżnić podstawowe grupy społeczne w miastach greckich; wskazać cechy polis hellenistycznej, scharakteryzować społeczeństwo spartańskie i ateńskie	potrafi przedstawić wzajemne relacje między arystokracją a obywatelami w greckich polis; potrafi uzasadnić sens wychowania spartańskiego;	Potrafi porównać społeczeństwo spartańskie z ateńskim, wskazać przyczyny różnic podobieństw, przedstawić problemy społeczne greckich polis, uwzględniając periodyzację dziejów Grecji
9	Społeczeństwo republiki od czasów najdawniejszych do kryzysu republiki	zna pojęcia: klient, plebs, trybun plebejski, patrycjusz, veto, nobile, ekwici, kolonia latiońska, kolonia rzymska, podwójne obywatelstwo, proletariusz, obywatelstwo Rzymu	potrafi wskazać grupy społeczne w republikańskim Rzymie oraz je scharakteryzować	potrafi wskazać cechy społeczeństwa rzymskiego różniące je od społeczeństwa greckiego; rozumie i potrafi przedstawić konflikty społeczne występujące w republice rzymskiej, rozumie wpływ konfliktów społecznych na upadek republiki	potrafi wyjaśnić zależności między procesami społecznymi a wydarzeniami politycznymi w republice rzymskiej; potrafi przeanalizować związek między polityką dotyczącą obywatelstwa a rozwojem Imperium; ocenia zjawiska zachodzące w społeczeństwie rzymskim, wskazuje wady i zalety rozwiązań

10	Spółeczeństwo Rzymu cesarskiego	na pojćcia: stan senatorski, romanizacja prowincji, barbaryzacja feudalizacja	potrafi przedstawić rozwój aglomeracji rzymskiej na przestrzeni wieków; przedstawić problem barbarzyńców w świecie grecko- rzymskim	zna pojćcia: stan dekurionów; potrafi wskazać wpływ rozwoju Imperium Rzymskiego na rozwój elity rzymskiej, wskazać zjawiska kryzysowe w społeczeństwie późnego cesarstwa; potrafi wskazać różnice między społeczeństwem Wschodu i Zachodu w okresie późnego cesarstwa	potrafi ocenić zasadność polityki społecznej cesarzy rzymskich polegającej na organizowaniu ciągłych uroczystości
11	Instytucje polityczne i ich przemiany w Grecji.	zna pojćcia: Zgromadzenie, urządniczy, rada, polis arystokratyczna, Rada Starszych, areopag, demagog, ostracyzm, sądy przysięgłych; zna zakres kompetencji poszczególnych instytucji władzy;	zna pojćcia: legitymizacja władzy, Geruzja, eforowie; potrafi scharakteryzować ustroj Sparty; potrafi scharakteryzować najważniejsze zasady działania demokracji ateńskiej; zna zasady funkcjonowania sądu skorupkowego	zna pojćcia: Eupatrydzi, archont; potrafi uzasadnić, że Sparta była oligarchią, zna reformy Solona Klejstenesa i Peryklesa; potrafi przedstawić proces podejmowania decyzji w starożytnych Atenach, wskazać demokratyczne rozwiązania ustroju ateńskiego; potrafi ocenić zasadność sądu skorupkowego	dokonyuje oceny systemów ustrojowych starożytnej Grecji; wskazuje wady i zalety rozwiązań; potrafi ocenić reformy ustrojowe od Drakona do Peryklesa; potrafi wskazać, niezgodne z ideą demokracji rozwiązania sądu skorupkowego
12	Instytucje polityczne i ich ewolucja w Rzymie w okresie republiki.	zna pojćcia: Rzeczpospolita, imperium, princeps, imperator, cenzor, zgromadzenie centurialne, zgromadzenie tribusowe, pretor, dyktator, kwesor, optymaci, popularzy	zna zakres kompetencji wszystkich urzędników rzymskich oraz zasady ich powoływania; potrafi streścić reformę Dioklecjana	potrafi wskazać cechy życia politycznego w Rzymie republikańskim potrafi porównać ustroj ateński z ustrojem rzymskim	dokonyuje oceny rozwiązań ustrojowych; potrafi wskazać współczesne zasady ustrojowe wzorowane na antycznych
13	Instytucje polityczne i ich ewolucja w Rzymie w okresie cesarstwa	zna pojćcia: pretorianie, prefekci, aklamacja, państwo biurokratyczne, rozumie istotę cesarstwa	zna pojćcia: pryncypat, dominat; potrafi scharakteryzować władzę cesarza, wskazać różnice między cesarstwem a republiką	potrafi określić przyczyny i charakter kryzysu w cesarstwie rzymskim	dokonyuje szerokiej analizy przyczyn upadku cesarstwa; dostrzega związki między gospodarką, życiem społecznym a polityką;
14	Wojna w świecie greckim.	zna pojćcia: hegemonia, Związek Peloponeski, hoplita, falanga, triera, Związek Morski; wie, w jakich okolicznościach nastąpiła utrata niepodległości przez Grecję;	zna przebieg wojen grecko- perskich; potrafi określić rolę Długich Murów w utrzymaniu bezpieczeństwa ateńskiego; potrafi przedstawić podboje Aleksandra Wielkiego; potrafi scharakteryzować politykę Aleksandra	potrafi wskazać przyczyny i skutki wojen Greków z Persami, zna wydarzenia wojny peloponeskiej i jej następstwa, potrafi omówić przemiany zachodzące w organizacji armii do czasów	dokonyuje oceny związków między konfliktami zbrojnymi a procesami gospodarczo- społecznymi i kulturalnymi; potrafi ocenić politykę Aleksandra wobec terenów

			wobec terenów podbitych	hellenistycznych; potrafi wskazać przyczyny upadku Imperium Aleksandra Wielkiego	podbitych
15	Rzym i wojna	zna pojęcia: Sprzymierzeńcy, legion, kohorta, imperium, armia zawodowa, defensywa	zna pojęcia: tryumf, manipuły, limes, wał Hadriana, pax Romana; potrafi omówić najważniejsze wydarzenia z okresu wojen punickich, potrafi wskazać tereny podbite przez Rzym oraz zasięg Imperium	zna pojęcia: pax Romana; potrafi omówić przyczyny podbojów rzymskich; scharakteryzować politykę Rzymu na terenach podbitych, potrafi omówić rzymską ideę wojny sprawiedliwej, przedstawić reformę Mariusza i jej skutki, przyczyny rozkładu armii rzymskiej,	Rozumie związek między obyczajem tryumfu a polityką podbojów, potrafi przeanalizować wpływ armii na politykę podbojów
16	Wierzenia Greków i Rzymian	zna pojęcia: religie tradycyjne, politeizm, kult, rytuał, tabu, wyrocznia, sekty, auspicje; zna poglądy Greków na życie pozagrobowe	potrafi wskazać główne cechy religii greckiej oraz główne cechy religii rzymskiej	zna pojęcia: kult misteryjny, orficy, pax deorum; potrafi wyjaśnić, na czym polegała wyjątkowość religii rzymskiej	potrafi określić wpływ religii na powstawanie dzieł kultury;
17	Przemiany religijne w czasach cesarstwa	zna pojęcia: monoizm, judaizm, Biblia, Stary Testament, Mesjasz, Ewangelie, diaspora, apostoł, edykt tolerancyjny, chrystianizacja, metropolia, papieństwo, patriarchat; zna główne założenia judaizmu i religii chrześcijańskiej	zna pojęcia: synkretyzm religijny; potrafi przedstawić założenia religii żydowskiej, potrafi przedstawić proces rozprzestrzeniania się religii chrześcijańskiej w Rzymie; zna zagadnienia związane z przesładowaniem Rzymian	zna pojęcia: Monastycyzm; rozumie przyczyny rozprzestrzeniania się chrześcijaństwa w Rzymie oraz przyczyny przesładowania chrześcijan	potrafi przeanalizować wzajemne relacje między chrześcijaństwem a kulturą grecko-rzymską; potrafi przedstawić etapy chrystianizacji cesarstwa oraz wyjaśnić związek religii z życiem politycznym
18	Kultura Grecji archaicznej	Zna pojęcia: filozofia, nauka, gramatyka, literatura, retoryka, liryka, kultura obywatelska; zna style architektoniczne;	zna pojęcia: sympozjon, atomistyczna teoria pochodzenia świata; umie określić wpływ znajomości pisma na rozwój kultury, określa rolę sportu w życiu Greków oraz w greckiej kulturze	potrafi wyjaśnić założenia jońskiejszkoły filozoficznej	potrafi ocenić, z punktu widzenia wiedzy współczesnej, greckie koncepcje filozoficzne
19	Kultura Grecji klasycznej	zna pojęcia: tragedia, komedia, Akropol, historiografia; zna najważniejszych twórców kultury i sztuki	zna pojęcia: zasada kanonu, portyk; potrafi wskazać rzeźbiarzy greckich oraz nazwać ich dzieła	potrafi scharakteryzować dzieła rzeźbiarzy greckich; zna i rozumie założenia różnych kierunków filozoficznych okresu klasycznego	potrafi wyjaśnić, na czym polega sztuka greckiej, na przykładzie różnych dzieł sztuki potrafi wskazać cechy antyku

20	Kultura hellenistyczna	Zna pojęcia: gimnazjum, stoicyzm, epikureizm; zna głównych przedstawicieli kultury hellenistycznej oraz najważniejsze zabytki	zna pojęcia: model geocentryczny, model heliocentryczny; potrafi wskazać obszar występowania kultury hellenistycznej; potrafi omówić jej cechy; przedstawić osiągnięcia naukowe	potrafi odszukać informacje na temat osiągnięć kultury hellenistycznej i je zaprezentować; potrafi porównać sztukę okresu klasycznego i hellenistycznego, wyciągnąć wnioski	potrafi wskazać wpływy kultury starożytnego Wschodu w kulturze hellenistycznej
21	Kultura rzymska	potrafi wymienić twórców kultury i ich dzieła; zna pojęcia kultura materialna, akwedukt, terma, amfiteatr, Koloseum rozumie uniwersalne zapisy prawa rzymskiego, np. prawo oskarżonego do obrony	Zna pojęcia: bazylika, kodyfikacja prawa; potrafi wyjaśnić pogląd, że Rzymianie byli uczniami Greków, zna główne osiągnięcia kultury rzymskiej i potrafi je omówić; zna podstawowe zasady prawa rzymskiego	zna pojęcia: relief, kwadryga, rozumie znaczenie prawa rzymskiego dla rozwoju państwa, potrafi wskazać różnice między kulturą grecką i rzymską	Zna pojęcia: neoplatonizm; potrafi wskazać lateńskie korzenie kultury rzymskiej, dostrzega związki między upadkiem kultury a kryzysem państwa
22	Wprowadzenie do epoki średniowiecza	Zna periodyzację średniowiecza, potrafi wskazać daty graniczne i uzasadnić ich wybór, wyjaśnia pojęcia: wczesne średniowiecze, rozkwit średniowiecza, późne średniowiecze	Zna źródła wiedzy historycznej o średniowieczu, potrafi je krótko omówić	Potrafi przedstawić cechy cywilizacji chrześcijańskiej oraz islamskiej	Dostrzega związki między cywilizacją klasyczną a cywilizacją średniowiecza, potrafi przedstawić relacje między średniowieczem europejskim a innymi cywilizacjami
23	Początki państw europejskich we wczesnym średniowieczu	Zna proces kształtowania się państwa Franków, omawia postanowienia traktatu w Verdun	Zna podstawowe informacje o rozwoju państwa Karolingów, zna podstawowe informacje o rozwoju państw w Europie Środkowo- Wschodniej	Zna i rozumie znaczenie reform Franków, potrafi wskazać znaczenie traktatu dla powstania państw europejskich	Potrafi przeanalizować szczególną rolę państwa Franków w rozwoju cywilizacji zachodniej, dostrzega odmierności w rozwoju Europy Zachodniej i Wschodniej, potrafi omówić przyczyny tych różnic
24	Państwo polskie od X- XII w.	Zna podstawowe informacje o początkach państwa polskiego, potrafi wskazać pierwszych władców Polski oraz pokrótce przedstawić ich politykę	Potrafi określić znaczenie najważniejszych wydarzeń politycznych z tego okresu: chrztu Polski, zjazdu gnieźnieńskiego, koronacji B. Chrobrego, itp.	Rozumie przyczyny i skutki zjawisk politycznych i społeczno-gospodarczych zachodzących w Polsce, rozumie na czym polega kryzys państwa piastowskiego	Rozumie relacje między cesarstwem a Polską w pierwszych wiekach istnienia państwa, potrafi ocenić politykę poszczególnych władców Polski, potrafi przeanalizować przyczyny

						krzysu państwa, rozumie istotę konfliktu między biskupem Stanisławem a Bolesławem Śmiałym
25	Cesarstwo i papieństwo w X-XIII w.	Zna pojęcie schizmy wschodniej, zna przebieg sporu o inwestyturę oraz wyprawy krzyżowe, potrafi wyjaśnić pojęcia: konkordat	Zna podstawowe przyczyny i następstwa najważniejszych wydarzeń z historii Kościoła, zna podstawowe zapisy porozumień międzynarodowych z tego okresu	Określa przyczyny konfliktów między papieżem i cesarstwem, analizuje ich skutki, potrafi scharakteryzować rolę papieństwa i cesarstwa w Europie	Dostrzega zależności między wydarzeniami związanymi z Kościołem a rozwojem wydarzeń politycznych, ocenia rolę cesarza i cesarstwa w średniowieczu	
26	Anglia i Francja w okresie rozkwitu średniowiecza	Wyjaśnia pojęcia: herezje katarzy, Domesday Book, Wielka Karta Swobód, prawo nietykalności osobistej, prawo nietykalności majątkowej, parlament, Izba Gmin, Izba Lordów, monarchia stanowa	Omawia podstawowe wydarzenia polityczne z historii Anglii i Francji	Wskazuje przyczyny wzmocnienia władzy monarchii we Francji, omawia przyczyny osłabienia władzy w Anglii	Potrafi ocenić znaczenie wydarzeń politycznych w Anglii w XII i XIII w. dla rozwoju parlamentaryzmu europejskiego	
27	Sytuacja polityczna w Europie w XI- XIII w.	Wyjaśnia pojęcia : rekonkwista, krucjaty, zakony rycerskie, państwo zakonne, islam kalif, kortezy, synod zna najważniejsze królestwa chrześcijańskie na Półwyspie Iberyjskim, potrafi określić kierunki wypraw krzyżowych, nową granicę państwa niemieckiego na wschodzie oraz fakt podboju Rusi przez Mongołów	Omawia najważniejsze wydarzenia polityczne w Europie, charakteryzuje królestwa iberyjskie, krucjaty, ekspansję niemiecką w kierunku wschodnim oraz zagrożenie mongolskie w Europie	Określa przyczyny i następstwa wypraw krzyżowych, ekspansji niemieckiej i mongolskiej	Potrafi określić znaczenie rozszerzania granic Europy dla rozwoju cywilizacji, dostrzega korzyści i zagrożenia wynikające z kontaktów międzykulturowych	
28	Polska dzielnicowa XII-XIV w.	Wyjaśnia pojęcia: zasada senioratu, zasada pryncypatu, testament Krzywoustego, rozbicie dzielnicowe, księżęta śląscy, zna najważniejsze wydarzenia polityczne z okresu rozbicia dzielnicowego	Omawia politykę Bolesława Krzywoustego, przedstawia walki o władzę zwierzchnią w Polsce dzielnicowej, omawia proces zjednoczenia państwa	Przedstawia działania Krzywoustego mające zapobiec rozbiciu dzielnicowemu, Charakteryzuje sytuację polityczną w Polsce w czasie rozbicia dzielnicowego, wskazuje jego skutki, rozumie przyczyny tendencji zjednoczeniowych	Dokonuje analizy przyczyn rozbicia dzielnicowego w kontekście kryzysu monarchii i patrymonialnej, traktuje je jako proces historyczny, ocenia działania Bolesława Krzywoustego, wskazuje dalekosiężne skutki rozbicia dzielnicowego	
29	Europa Zachodnia u schyłku średniowiecza	Wyjaśnia pojęcia: czarna śmierć, Stany Generalne, wojna	Opisuje kryzys gospodarczy w Europie w XIV w., przedstawia proces powstania	Wyjaśnia przyczyny kryzysu gospodarczego, politycznego i	Analizuje rolę kryzysu w rozwoju cywilizacji,	

		stuletnia, wojna dwóch róż, żakaria, powstanie Wata Tylera	Stanów Generalnych we Francji, charakteryzuje wojnę stuletnią, omawia sytuację w Anglii po wojnie stuletniej	społecznego w Europie i jego konsekwencje	omawia rozwiązania polityczne i gospodarcze wymuszone przez kryzys w Europie
30	Papierstwo i cesarstwo w XIV- XV w.	Wyjaśnia pojęcia: niewola awiniońska Kościoła, wielka schizma zachodnia, sobór, herezje, husytyzm, elektor, koncyliairyzm, Złota Bulla, zna treść podstawowych dokumentów, główne poglądy Jana Husa	Charakteryzuje kryzys kościoła XIV w., przedstawia pierwsze herezje, zna postanowienia soboru w Konstancji, przedstawia zmiany w zasadach wyboru cesarza oraz zmiany polityczne zachodzące w Czechach	Wyjaśnia przyczyny kryzysu kościoła, próbuje określić znaczenie religijne i polityczne ruchu husyckiego, wyjaśnia zmiany w zasadach wyboru cesarza	Analizuje kryzys kościoła w kontekście problemów społecznych i politycznych Europy, wyjaśnia związki między problemami społecznymi i politycznymi, ocenia zmiany w sposobie wyboru cesarza
31	Europa Środkowa i Wschodnia u schyłku średniowiecza	Zna podstawowe wydarzenia z historii Węgier, państwa krzyżackiego oraz Turcji, próbuje określić znaczenie upadku Konstantynopola	Charakteryzuje sytuację polityczną w państwie węgierskim, omawia ekspansję Turków w Europie, omawia konflikt polsko- krzyżacki oraz sytuację polityczną na Rusi	Zna zasady organizacyjne i politykę wewnętrzną w państwie zakonu krzyżackiego, wyjaśnia przyczyny konfliktów z Turkami i Krzyżakami oraz ich skutki	Ocena międzynarodowe znaczenie bitwy pod Warną i upadku Konstantynopola
32	Polska w Xiv. Koniec panowania dynastii piastowskiej	Wyjaśnia pojęcia: proces polsko-krzyżacki, sąd papiieski, zjazd w Wyszehradzie, monopol, prawo składu, przymus drogowy, system fortyfikacji, kodyfikacja prawa, zna postanowienia pokoju w Kaliszu, pokoju w Namysłowie, potrafi wskazać działania Kazimierza Wielkiego w polityce wewnętrznej	Przedstawia proces jednoczenia ziem polskich przez Łokietka, omawia politykę wewnętrzną i zagraniczną Kazimierza Wielkiego	Potrafi określić znaczenie koronacji Łokietka, przedstawia trudności z jakimi muszą się zmierzyć ostatni władcy dynastii Piastów	Ocena panowanie Kazimierza Wielkiego, porównuje sytuację polityczną i gospodarczą Polski i Europy Zachodniej
33	Unie z Węgrami i Litwą. Jagiellonowie na tronie polskim	Wyjaśnia pojęcia: unia, unia personalna, przywilej, stan, szlachta, elekcja, polityka dynastyczna, inkorporacja, sejmik ziemski Zjazd Generalny, sejm, senat, demokracja szlachecka, potrafi wskazać najważniejsze wydarzenia z polityki wewnętrznej i zagranicznej na przełomie XIV i XV w.	Omawia polską politykę zagraniczną w XIV-XV w., wskazuje sukcesy i porażki, przedstawia proces kształtowania się polskiego parlamentu	Omawia przyczyny unii polsko-węgierskich i polsko- litewskich, ocenia ich wpływ na politykę zagraniczną i stosunki wewnętrzne	Ocena politykę dynastyczną Jagiellonów, wskazuje czynniki decydujące o wzroście znaczenia Polski w Europie w XV w.
Człowiek i gospodarka					
34	Organizacja i rozwój produkcji rolnej w średniowieczu	Wyjaśnia pojęcia: lan, renta feudalna, samowystarczalność gospodarza, dwupolówka,	Omawia zasady organizacji gospodarki rolnej, wskazuje pierwsze zmiany w produkcji, omawia jej unowocześnienie	Wyjaśnia przyczyny zmian organizacyjnych, charakteryzuje przejęcie do gospodarki	Potrafi uzasadnić dominację rolnictwa w gospodarce, określa korzyści wynikające

		trójpółwka, czynsz, poddaństwo, gospodarka towarowo-pieniężna, gospodarka czynszowa, charakteryzuje warunki życia ludności wiejskiej w średniowieczu		czynszowej	z gospodarki czynszowej zna poglądy na pracę i gospodarkę myślicieli średniowiecza
35	Gospodarka miejska i procesy urbanizacyjne	Wyjaśnia pojęcia: samorząd, rzemiosło, cech, gildia, monopol, system nakładczy, urbanizacja, potrafi scharakteryzować zasady produkcji cechowej, omawia warunki życia ludzi mieszkających w miastach	Przedstawia funkcje miast, wskazuje regiony w Europie z dominującą gospodarką miejską, omawia rozwój górnictwo	Przedstawia konsekwencje rozwoju gospodarki miejskiej, potrafi wyjaśnić sposób przejścia od systemu cechowego do systemu nakładczego	Dostrzega związki między rozwojem wsi i miast, potrafi wskazać najlepiej rozwinięte gospodarczo regiony Europy oraz określić przyczyny zjawisk
36	Polska w gospodarce średniowiecznej Europy	Wyjaśnia pojęcia: podgrodzie, przywilej lokacyjny, kolonizacja, wolnizna, zasadźca, wskazuje cechy systemu gospodarczego w Polsce	Omawia strukturę gospodarczą Polski, organizację wsi służebnych, charakteryzuje rozwój gospodarczy Polski w XI i XII w.,	Ocenia rolę Kościoła w rozwoju gospodarki, przedstawia przyczyny i skutki kolonizacji niemieckiej	Porównuje stopień rozwoju polskiej gospodarki z poziomem gospodarki europejskiej, wskazuje związki gospodarcze Polski z państwami europejskimi
Człowiek i społeczeństwo					
37	System feudalny	Wyjaśnia pojęcia: lenno, wasal, senior, renta feudalna, renta odrobkowa, beneficjum, immunitet, inwestytura, potrafi przedstawić zadania poszczególnych grup społecznych wynikające z systemu feudalnego	Wyjaśnia pojęcia: feudum, suzeren, ława sądowa, samorząd, sołtys, wójt, omawia proces kształtowania się systemu feudalnego	Przedstawia dwa modele feudalizmu europejskiego, próbuje podać przyczyny odrębności	Potrafi ocenić system feudalny jako sposób organizacji życia społecznego, charakteryzuje miejsce poszczególnych stanów w hierarchii społecznej
38	Europejskie społeczeństwo stanowe	Wyjaśnia pojęcia: stan społeczny, rycerstwo, szlachta, mieszczaństwo, kniezie, duchowieństwo burmistrz, świadomość narodowa potrafi wskazać cechy charakterystyczne decydujące o przynależności do danego stanu	Potrafi scharakteryzować każdą z grup społecznych, wskazuje na odrębność zadań każdego stanu w społeczeństwie, wyjaśnia pojęcia: prawo magdeburskie, lubeckie	Dostrzega jedność Europy w zakresie budowy struktury społecznej, określa skutki takiego podziału społecznego, wskazuje pierwsze tendencje na drodze do tworzenia się świadomości narodowej	Wyjaśnia związki między budową społeczeństwa a ustrojem politycznym i charakterem gospodarki
39	Przemiany społeczeństwa i narodu polskiego	Wyjaśnia pojęcia: opole, pan grodowy, społeczeństwo we wczesnym średniowieczu,	Wyjaśnia pojęcia: kasztelan, družyna książęca, organizacja służebna, potrafi scharakteryzować stany, omawia proces	Zna główne zapisy Statutów wislickich i potrafi omówić ich znaczenie w procesie	Analizuje różnice etniczne, określa przyczyny ich powstawania i skutki

		polskie społeczeństwo stanowe, potrafi omówić warunki życia różnych grup społecznych	kształtowanie się polskiej świadomości narodowej	kształtowania się społeczeństwa stanowego, uzasadnia wzrost znaczenia stanu rycerskiego i szlachty	występowania, porównuje społeczeństwo polskie ze społeczeństwem europejskim
Człowiek i władza					
40	Typy państw w średniowiecznej Europie	Wyjaśnia pojęcia: monarchia patrymonialna, monarchia stanowa, poddany, przywilej, parlament, Stany Generalne, sejm, ceremonie, insygnia, suwerenność, potrafi wskazać przykłady różnych typów państw	Wyjaśnia pojęcia: rozdrobnienie feudalne, Kortezy, bazyleus, uniwersalna władza zwierzchnia, domena, cechy systemu bizantyjskiego, opisuje poszczególne typy państw w średniowiecznej Europie	Wyjaśnia na czym polega uniwersalny charakter władzy papieża i cesarza, wyjaśnia ideę Moskwy jako trzeciego Rzymu, wyjaśnia znaczenie terminów regnum, res publica, Corona Regni, oraz określa ich znaczenie	Analizuje rozdrobnienie feudalne jako kryzys monarchii patrymonialnej, potrafi wyjaśnić proces przechodzenia od monarchii patrymonialnej do monarchii stanowej, ocenia typy państw
41	Przemiany ustrojowe państwa polskiego w okresie średniowiecza	Wyjaśnia pojęcia: wiec, drużyna, ustrój prawa książęcego, wiece dzielnicowe, unia, monarchia patrymonialna	Potrafi wskazać cechy monarchii patrymonialnej na przykładzie organizacji państwa Mieszka I, przedstawia rozbięcie dzielnicowe jako kryzys państwa, omawia rozwój przywilejów i proces kształtowanie się monarchii stanowej, przedstawia unie jako nową formę organizacyjną państwa	Potrafi wyjaśnić przyczyny słabości monarchii patrymonialnej, wskazuje pozytywne rozwiązania monarchii stanowej	Porównuje przemiany ustrojowe w Polsce z wydarzeniami europejskimi, potrafi wyciągnąć wnioski, ocenia proces zawierania unii, określa ich wpływ na pozycję polityczną Polski
Człowiek i wojna					
42	Przyczyny i cele wojen w średniowieczu	Wyjaśnia pojęcia: wojny prywatne, krzyżowe, rekonkwista, drużyna, giermek, wojsko najemne, „pokój boży”, potrafi wskazać najważniejsze konflikty w średniowiecznej Europie	Wyjaśnia zagadnienia stosunku Kościoła do problematyki wojen, przedstawia podział na wojny sprawiedliwe i niesprawiedliwe, analizuje zagrożenia pokoju w Europie, wyjaśnia znaczenie pokoju bożego	Określa przyczyny prowadzenia wojen w średniowieczu, omawia najazdy ludów koczowniczych, problemy chrystianizacji, przedstawia inwazję Arabów	Określa rolę wojny w średniowieczu, wyjaśnia różnice między oceną wojny w średniowieczu i współczesnie, określa rolę polityczną, gospodarczą i społeczną prowadzonych wojen
43	Wojskowość polska	Wyjaśnia pojęcia: drużyna książęca, rycerstwo, gród, zamek,	Opisuje system obrony państwa, przedstawia konflikty średniowiecznej Polski: wyprawy łupieżcze, chrystianizacyjne, walki obronne z Prusami i Mongołami, konflikt z Krzyżakami	Przedstawia przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych, ocenia ich znaczenie w polityce zagranicznej	Wyjaśnia zależności między polską polityką zagraniczną a prowadzeniem wojen, wskazuje wpływ drużyny na podejmowanie decyzji politycznych
Człowiek i Bóg					
44	Kościół łaciński rozkwitu i schyłku średniowiecza	Wyjaśnia pojęcia: celibat, symonia, konklawe, inkwizycja, Cluny, herezje, albigeni, husyci, potrafi nazwać podstawowe	Omawia zagadnienia związane z ruchem odnowy Kościoła w X-XI w., przedstawia zadania zakonów, opisuje kryzys Kościoła w XIV w.	Określa znaczenie reform przeprowadzanych w kościele	Ocenia wpływ Kościoła na życie polityczne i gospodarcze Europy

	problemy kościoła w omawianym czasie	Omawia przyczyny i znaczenie chrztu Polski, przedstawia proces chrystianizacji, wskazuje na rozwój ruchów zakonnych, opisuje obyczajowość religijną	Przedstawia walkę o niezależność polskiego Kościoła, analizuje politykę chrystianizacji sąsiednich terenów, wyjaśnia zjawisko wielo-religijności Polski w XIV- XV w.	Analizuje proces chrystianizacji ziem polskich na tle wydarzeń europejskich, porównuje polską religijność z religijnością europejską
45	Chrześcijaństwo na ziemiach polskich	Wyjaśnia pojęcia: chrystianizacja, kanonizacja, metropolia, tolerancja religijna, zna wydarzenia związane z chrztem Polski	Omawia przyczyny i znaczenie chrztu Polski, przedstawia proces chrystianizacji, wskazuje na rozwój ruchów zakonnych, opisuje obyczajowość religijną	Przedstawia walkę o niezależność polskiego Kościoła, analizuje politykę chrystianizacji sąsiednich terenów, wyjaśnia zjawisko wielo-religijności Polski w XIV- XV w.
Człowiek i kultura				
46	Charakter kultury średniowiecza	Wyjaśnia pojęcia: kroniki, kultura stanowa, uniwersytet, uniwersalny charakter kultury, synkretyzm religijny, potrafi wyjaśnić znaczenie języka łacińskiego dla rozwoju kultury europejskiej	Wyjaśnia termin „Biblia dla ubogich”, omawia renesans karoliński i określa jego znaczenie, wskazuje na chrześcijański charakter kultury, znaczenie	Potrafi wskazać antyczne kontynuacje w sztuce i kulturze średniowiecza, omawia uniwersalizm i partykularyzm kultury
47	Style w sztuce, osiągnięcia kultury, najważniejsze zabytki	Wyjaśnia pojęcia: styl romański, gotycki, sztuka bizantyńska, ikona, bazylika,	Opisuje cechy stylu romańskiego i gotyckiego, zna najważniejsze zabytki	Wskazuje osiągnięcia we wszystkich dziedzinach kultury, potrafi uzasadnić wartość dzieł
48	Kultura polska w okresie średniowiecza	Opisuje budownictwo sakralne w Polsce, omawia znaczenie Bogurodzicy, posiada informacje na temat rozwoju polskiej literatury	Wyjaśnia wpływ chrystianizacji Polski na rozwój kultury, powstanie i rozwój uniwersytetu krakowskiego	Potrafi wskazać regionalne zabytki średniowiecza, zna osiągnięcia regionu w rozwoju kultury polskiej
Kręgi cywilizacyjne				
49	Cywilizacja europejska	Potrafi podać cechy wyróżniające cywilizację europejską spośród innych	Omawia kontakty cywilizacji europejskiej z innymi obszarami	Analizuje odrębności cywilizacji europejskiej, ocenia jej charakter
50	Cywilizacja islamu	Wyjaśnia pojęcia: Mahomet, monoteizm, kalif, Koran, potrafi przedstawić główne osiągnięcia kultury arabskiej	Wyjaśnia pojęcia: Sunna, imamowie, arabski	Charakteryzuje twórczość literacką i naukową, ocenia udział Arabów w budowaniu kultury europejskiej
51	Inne cywilizacje świata	Zna najważniejsze osiągnięcia kulturalne cywilizacji pozaeuropejskich	Przedstawia najważniejsze cechy cywilizacji azjatyckich, określa problemy Czarnej Afryki, opisuje ekspansję Mongołów, charakteryzuje Indiańskie cywilizacje Ameryki	Porównuje charakter różnych cywilizacji, wskazuje podobieństwa i różnice
52	Wprowadzenie do epoki nowożytnej	Zna ramy czasowe i terytorialne epoki	Zna periodyzację epoki i potrafi ją wyjaśnić, zna podstawy wyodrębnienia epoki nowożytnej	Dostrzega zależności między Europą a innymi cywilizacjami,

53	Sytuacja polityczna w Europie w początkach epoki nowożytnej- organizacja państw europejskich	Wyjaśnia pojęcia: unia personalna, unia realna, unia kalmarska, monarchia narodowa, imperium, potrafi podać przykłady i wskazać cechy	Potrafi podać różne przykłady form organizacyjnych państw europejskich : monarchie starego typu i monarchie nowego typu, dostrzega odrębność Imperium Osmańskiego	Potrafi przedstawić różnice między monarchiami nowego i starego typu, dostrzega odrębność Związku Szwajcarskiego	Rozumie polityczne przyczyny reformacji i potrafi wskazać jej wpływ na politykę
54	Przemiany polityczne w państwach Europy Zachodniej w początkach epoki nowożytnej	Potrafi wskazać najważniejsze państwa w Europie Zachodniej i krótko swój wybór uzasadnić, zna dynastie panujące w poszczególnych państwach, zna pojęcia: absolutyzm, elekcja, suwerenność, integralność	Zna najważniejsze informacje o Imperium Habsburgów, Rzeszy, Francji, Niderlandach, Anglii i Szwecji	Rozumie procesy polityczne zachodzące w poszczególnych państwach europejskich oraz potrafi wskazać czynniki wpływające na wzrost znaczenia poszczególnych państw w regionie	Rozumie różnice występujące w rozwoju poszczególnych państw europejskich, potrafi wskazać przyczyny tych różnic
55	Polska i Litwa w początkach epoki nowożytnej	Potrafi wskazać najważniejsze wydarzenia określające położenie Polski i Litwy, zna pojęcia: unia personalna, Kawalerowie Mieczowi sekularyzacja, polityka dynastyczna, umie wskazać na mapie strefy wpływów Polski i Litwy	Potrafi przedstawić proces budowania dominacji państwa polskiego i litewskiego w Europie, potrafi scharakteryzować stosunki polsko-tureckie	Rozumie zasady polityki dynastycznej oraz wspólnych działań podejmowanych przez Polskę i Litwę, potrafi wyjaśnić przyczyny i następstwa układu w Wiedniu	Potrafi dokonać oceny polityki zagranicznej prowadzonej przez Jagiellonów w XV i XVI w.
56	Kolonializm i konflikty kolonialne w epoce nowożytnej	Zna pojęcia: kolonializm, Nowy Świat, wojna sukcesyjna, potrafi wskazać kierunki kolonizacji oraz wymienić kolonizatorów	Potrafi wskazać najważniejsze konflikty kolonialne, omówić je oraz określić ich podłoże	Dostrzega związek między procesami gospodarczymi a działaniami politycznymi w dziedzinie kolonializmu	Potrafi wykazać związek między sytuacją polityczną w Europie a wydarzeniami w koloniach
57	Walka o panowanie w Europie XVII w.	Zna pojęcia: absolutyzm, restauracja, unia realna, Akt nawigacyjny, Ustawa o prawach wojna trzydziestoletnia, Liga Katolicka, Unia Protestancka, zna najważniejsze wydarzenia wojny trzydziestoletniej, rewolucji angielskiej, wie na czym polegał kryzys imperium hiszpańskiego	Potrafi scharakteryzować sytuację polityczną w okresie wojny trzydziestoletniej, omówić rewolucję w Anglii, przedstawić sytuację w Hiszpanii	Potrafi wyjaśnić, jak zmienił się układ sił politycznych w Europie w XVII i XVIII w., zna przyczyny i następstwa wydarzeń politycznych	Potrafi wskazać różnice w rozwoju poszczególnych państw w Europie, rozumie przyczyny tych różnic, dokonuje oceny zachodzących przemian
58	Europa Środkowo-Wschodnia- walka o dominację polityczną w XVIII w.	Zna pojęcia: Liga Północna, Liga Święta, elektor, hegemonia, wojna północna, potrafi wskazać strony konfliktów, podstawowe okoliczności oraz ich efekty	Potrafi omówić najważniejsze wydarzenia polityczne w regionie: walkę o dominację Turcji, konflikty między Polską a państwami sąsiednimi, wojnę północną	Potrafi wyjaśnić konsekwencje walk Turcji o dominację w Europie, rozumie proces zmian politycznych w regionie, rozumie przyczyny osłabienia pozycji Polski w polityce międzynarodowej	Rozumie przyczyny konfliktów politycznych, potrafi przeprowadzić ich analizę, dostrzega i wyjaśnia związki między poszczególnymi

					wydarzeniami i regionami Europy Środkowo-Wschodniej
59	Walka o panowanie w Europie do połowy XVIII w.	Zna pojęcia: sukcesja, konfederacja, wojny śląskie, konfederacja barska, potrafi wskazać okoliczności wzrostu znaczenia Prus, potrafi wskazać podstawowe układy polityczne w Europie, wie kto zwyciężył w rywalizacji o hegemonię	Wyjaśnia pojęcia: sankcja pragmatyczna, „cud domu brandenburskiego”, Zna i potrafi omówić najważniejsze wydarzenia z wojen śląskich, wojny siedmioletniej, wojny o sukcesję austriacką, okoliczności pierwszego rozbioru Polski	Potrąfi wyjaśnić kontekst wszystkich układów europejskich oraz przedstawić zmianę sojuszy oraz ich konsekwencje	Potrąfi wyjaśnić przyczyny dominacji Prus, ocenić politykę poszczególnych państw europejskich, wskazać sukcesy i porażki w tej polityce
60	Kryzys starego porządku, rozbiory i rewolucje	zna pojęcia: metropolia, ustawa zasadnicza, powstanie, insurekcja, protektorat, abdykacja, jakobini, dyrektoriat oraz zna podstawowe fakty z zakresu powstania USA, rozbiorów Polski i rewolucji francuskiej	Zna fakty związane z powstaniem USA, rozbiortami Polski i rewolucją francuską, potrafi opisać wydarzenia	Potrąfi scharakteryzować przemiany ustrojowe w Ameryce Północnej, Rzeczpospolitej oraz Francji, określić ich przyczyny, podejmuje próby oceny wydarzeń	Potrąfi wskazać podobieństwa i różnice w zakresie przemian politycznych w poszczególnych państwach, dokonuje oceny wydarzeń
61	Epoka napoleońska	zna pojęcia: blokada kontynentalna, bitwa narodów, kongres wiedeński, sto dni Napoleona, potrafi przedstawić główne etapy przejmowania władzy przez Napoleona we Francji i w Europie	Potrąfi omówić proces przejmowania władzy we Francji i w Europie, zna okoliczności konfliktów międzynarodowych	Omawia przyczyny i konsekwencje działań Napoleona w polityce wewnętrznej i tendencje restauracyjne i rewolucyjne w jego polityce, potrafi określić cele działań Napoleona w Europie oraz przeanalizować przyczyny jego klęski	Potrąfi ocenić działania Napoleona w polityce wewnętrznej, wskazuje tendencje restauracyjne i rewolucyjne w jego polityce, potrafi określić cele działań Napoleona w Europie oraz przeanalizować przyczyny jego klęski
Człowiek i gospodarka					
62	Kolonializm a gospodarka	Wyjaśnia pojęcia: faktoria, hacjenda kompanie handlowe, bank, giełda światowy podział pracy, zna strefy wpływów metropolii	Potrąfi wyjaśnić różnice między kolonializmem hiszpańskim i portugalskim oraz scharakteryzować politykę państw kolonialnych, potrafi wyjaśnić termin: rewolucja handlowa	Potrąfi scharakteryzować gospodarcze skutki odkryć i podbojów, zna pojęcie „złoty trójkąt”	Potrąfi dokonać analizy społecznych i politycznych skutków kolonializmu oraz wyjaśnić znaczenie rewolucji handlowej, potrafi wyjaśnić przyczyny pojawienia się nowych ośrodków handlowych
63	Początki gospodarki rynkowej	Wyjaśnia pojęcia: pieniądź kruszcowy i papierowy,	Potrąfi wyjaśnić zasady obrotu bezgotówkowego, wyjaśnia znaczenie	Potrąfi wskazać różnice między wolnym rynkiem a	Potrąfi ocenić protekcyjność i wolny

		system monetarny, weksel, czek, spółki akcyjne, udziałowe, protekcjonizm, konsumpcjonizm	spółek akcyjnych w gospodarce, potrafi określić znaczenie giełdy i systemów bankowych	protekcjonizmem, wyjaśnia rolę pieniądza w gospodarce	rynek, porównuje zjawiska ekonomiczne w Europie Zachodniej i Wschodniej
64	Rzeczpospolita w systemie gospodarki europejskiej	Zna pojęcia: folwark, gospodarka folwarczno-pańszczyźniana, zagrodnicy, komornicy, magnaci, agraryzacja, oczynszowanie, charakteryzuje, w zakresie podstawowym, różne typy gospodarki	Potrafi scharakteryzować gospodarkę folwarczno- pańszczyźnianą, kryzys gospodarki w XVII w. oraz tendencje rozwojowe w wieku XVIII i po rozbiorach, potrafi wyjaśnić pojęcie "reforma napoleońska"	Określa skutki społeczne i gospodarcze gospodarki folwarczno- pańszczyźnianej, zna przyczyny kryzysu gospodarczego	Potrafi przedstawić rozwój gospodarki polskiej na tle gospodarki europejskiej, omawia przemiany gospodarcze w ujęciu dynamicznym, ocenia przemiany w polskiej gospodarce Rzeczpospolitej w XVII w.
Człowiek i społeczeństwo					
65	Jednostka w rodzinie i społeczeństwie	Zna pojęcia: rodzina wielopokoleniowa, dwupokoleniowa, nuklearna, kodeks Napoleona, opisuje zwyczaje panujące w rodzinie	Potrafi scharakteryzować różne modele rodziny, rozumie określenie „odkrycie dzieciństwa”	Zna przepisy prawne dotyczące funkcjonowania małżeństwa i rodziny,	Dostrzega związki między przemianami gospodarczymi i politycznymi a nowym modelem rodziny i życia prywatnego
66	Przemiany społeczeństwa i narodu polskiego. Świadomość narodowa	Wyjaśnia pojęcia: świadomość narodowa świadomość historyczna, świadomość wspólnoty państwowej, naród polityczny, naród szlachecki, polonizacja elit, diaspora, kahań	Wyjaśnia pojęcia: sarmacki mit etnogenetyczny, przedstawia kształtowanie się świadomości narodowej, narodu politycznego wśród polskiej szlachty, zna wielonarodową i wieloreligijną strukturę polskiego społeczeństwa, charakteryzuje mniejszości	Wyjaśnia zjawisko procesów polonizacyjnych w Prusach i na Litwie, charakteryzuje różnicowanie religijne społeczeństwa polskiego	Wyjaśnia problemy wynikające z różnorodności etnicznej i religijnej polskiego społeczeństwa, potrafi określić wpływ dzieł naukowych i literackich na kształtowanie się poczucia tożsamości narodowej
67	Struktura społeczeństwa polskiego w XVII w.	Wyjaśnia pojęcia: sarmatyzm, ruch egzekucyjny, sejmy egzekucyjne, magnaci, szlachta zaściankowa, gołota, plebs, patrycjat, ludzie luźni	Rozumie różnice między starą i nową szlachcią, zna program ruchu egzekucyjnego rozumie zjawisko klienteli, przedstawia zmiany w strukturze mieszkańców miast, charakteryzuje położenie chłopów	Zna sytuację prawną wszystkich grup społecznych, potrafi wyjaśnić znaczenie ruchu egzekucyjnego w Polsce i w Europie	Potrafi wskazać czynniki wpływające na charakter struktury polskiego społeczeństwa na przełomie XVI i XVII w.
68	Przemiany w strukturze polskiego społeczeństwa w drugiej połowie XVIII w. i na początku wieku XIX	Wyjaśnia pojęcia: inteligencja, Kodeks cywilny Napoleona, arendarz, judaizm, chasydyzm	Potrafi scharakteryzować warunki życia poszczególnych grup społecznych, rozumie różnice występujące między nimi, potrafi scharakteryzować sytuację Żydów na ziemiach polskich	Omawia proces przemian społecznych na ziemiach polskich na przełomie XVIII i XIX w., potrafi wskazać zmiany w zakresie znaczenia poszczególnych grup społecznych	Wyjaśnia wpływ ustawodawstwa Napoleona na przemiany w społeczeństwie polskim, wyjaśnia przyczyny zmian

					zachodzących w strukturze społeczeństwa polskiego
Człowiek i władza					
69	Poglądy na władzę i sposoby jej legitymizacji	Wyjaśnia pojęcia: władza absolutna, suwerenność, prawo natury, trójpodział władzy, władza ustawodawcza, wykonawcza, sądownicza, prawa człowieka, zna główne hasła myśli politycznej humanizmu i oświecenia	Wyjaśnia pojęcia: zasada suwerenności narodu, teoria umowy społecznej, wolność i równość w życiu publicznym zna twórców koncepcji politycznych, potrafi scharakteryzować ich poglądy	Potrąfi wskazać różnice między poglądami średniowiecznymi i nowożytnymi na pochodzenie, rolę państwa oraz władzy	Zna dzieła najważniejszych twórców myśli politycznej, potrafi je omówić oraz uzasadnić prezentowane tam poglądy, rozumie znaczenie poszczególnych poglądów, wyjaśnia ich wpływ na losy jednostki
70	Monarchia absolutna w Europie Zachodniej	Wyjaśnia pojęcia: uniwersalizm, imperium, parlamenty, Stany Generalne, hugenoci, szlachta urzędnicza, fronda, monarchia absolutna	Przedstawia wydarzenia związane z przechodzeniem od monarchii stanowej do monarchii absolutnej we Francji, charakteryzuje system władzy powstały we Francji w XVII w.	Wyjaśnia przyczyny reform we Francji, potrafi przedstawić sens ich wdrażania, rozumie ich znaczenie w procesie budowy absolutyzmu	Ocenia nowy model władzy, dostrzega jego zalety i wady
71	Absolutyzm w Europie Środkowo-Wschodniej. Rosyjskie samodzierzawie.	Wyjaśnia pojęcia: absolutyzm oświecony, sankcja pragmatyczna, samodzierzawie, opricznina, wielka smuta, potrafi wskazać monarchie absolutne oświecone w regionie i omówić charakter rządów,	Zna reformy przeprowadzone w monarchiach absolutnych oświeconych, umie omówić proces przemian politycznych w Rosji	Zna termin okcydentalizacja Potrafi wskazać różnice między samodzierzawiem a absolutyzmem, potrafi określić znaczenie reform	Potrąfi wskazać postępowe reformy w monarchiach absolutnych oświeconych oraz określić ich wpływ na życie polityczne, gospodarcze i społeczne
72	Monarchia konstytucyjna i republika w czasach nowożytnych	Wyjaśnia pojęcia: monarchia konstytucyjna parlament, purytanie, anglikanie, cenzus majątkowy, doża, federacja, konfederacja, lord protektor, restauracja,	Omawia proces kształtowania się monarchii konstytucyjnej w Anglii, charakteryzuje republiki włoskie, ustrój Zjednoczonych Prowincji Niderlandów oraz federację amerykańską	Potrąfi określić podstawowe różnice pomiędzy odmiennymi systemami władzy, analizuje podstawowe dokumenty, jak Ustawa o prawach czy Konstytucja USA, potrafi wyjaśnić cechy systemu prezydenckiego	Potrąfi określić przyczyny przemian ustrojowych, dostrzega związki między przemianami gospodarczymi, społecznymi powstawaniem nowych ustrojów
73	Polska demokracja szlachecka w XVI-XVII w.	Wyjaśnia pojęcia: demokracja szlachecka, konstytucja nihil novi, elekcja, elekcja viritum, artykuły henrykowskie, sejm walny, stany sejmujące, nobilitacja, zasada jednomyślności, liberum veto, sejmiiki przedsejmowe,	Wyjaśnia pojęcia: sejm ordynaryjny, ekstraordynaryjny, indygenat, instrukcja poseselska, zna najważniejsze organy władzy państwowej oraz ich kompetencje	Potrąfi przedstawić proces decyzyjny w demokracji szlacheckiej, rozumie rolę poszczególnych organów władzy, potrafi wskazać demokratyczne rozwiązania w systemie władzy	Potrąfi określić słabości systemu politycznego Rzeczypospolitej, potrafi uzasadnić pogląd mówiący o tym, że demokracja szlachecka to szczególny rodzaj monarchii stanowej,

		relacyjne, deputackie, gospodarcze, konfederacje		Zna wszystkie unie polsko litewskie oraz polsko- saskie i okoliczności ich zawarcia, potrafi omówić cechy oligarchii magnackiej, zna reformy ustrojowe drugiej połowy XVIII w.		potrafi porównać przemiany ustrojowe w Polsce z przemianami w innych państwach europejskich
74	Unie polski z Litwą i Saksonią	Wyjaśnia pojęcia: unia personalna, unia realna, dualizm państwa, unia w Krewie, unia lubelska, zna okoliczności zawarcia i postanowienia unii polsko-litewskich oraz unii polsko-saskiej oligarchia, oligarchia magnacka, patronat magnacki, Konstytucja 3 Maja, Rzeczpospolita Obojga Narodów, KEN	Zna zadania administracji nowożytnego państwa, reakcje społeczne na zachodzące przemiany ustrojowe	Określa przyczyny unii polsko-litewskich i polsko- saskich, ich skutki, potrafi omówić proces kształtowania się oligarchii magnackiej, określa przyczyny i znaczenie reform przeprowadzonych w drugiej połowie XVIII w.	Potrąfi wskazać podobieństwa i różnice między zasadami organizacji państwa polskiego i państw europejskich	Potrąfi porównać rozwiązania ustrojowe w Rzeczpospolitej z przemianami ustrojowymi w innych państwach europejskich, wskazuje oświeceniowe cechy przemian ustrojowych, potrafi odnieść się do „czarnej legendy” czasów saskich
75	Polityka wewnętrzna państw nowożytnych	Wyjaśnia pojęcia: kolegialność, kodyfikacja, egzekucja praw i dóbr, trybunał koronny, trybunał litewski, rokosz, konfederacja	Zna zadania najważniejsze etapy rewolucji francuskiej i je charakteryzuje znaczenie rewolucji	Potrąfi określić relacje między władzą a społeczeństwem w Rzeczpospolitej Zna system podatkowy Rzeczpospolitej, prawo w państwach nowożytnych	Potrąfi wskazać podobieństwa i różnice między zasadami organizacji państwa polskiego i państw europejskich	Potrąfi wskazać uniwersalny charakter zmian wprowadzonych przez Napoleona, potrafi odnieść się do zagadnienia kontynuowania bądź odrzucenia przez Napoleona wartości i hasel rewolucyjnych
76	Rewolucja Francuska- przemiany w strukturach władzy	Zna pojęcia: Zgromadzenie Narodowe, Zgromadzenie Konstytucyjne, Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela, jakobini	Omawia zmiany wprowadzone we Francji i w Europie przez Napoleona w zakresie zasad funkcjonowania państwa, charakteryzuje ustrój Księstwa Warszawskiego	Zna przebieg rewolucji francuskiej, dostrzega związki między poszczególnymi wydarzeniami, określa	Rozumie zmiany ustrojowe wprowadzone na kolejnych etapach rewolucji, analizuje związki między różnymi płaszczyznami życia społecznego	Potrąfi wskazać uniwersalny charakter zmian wprowadzonych przez Napoleona, potrafi odnieść się do zagadnienia kontynuowania bądź odrzucenia przez Napoleona wartości i hasel rewolucyjnych
77	Organizacja władzy w czasach napoleońskich	Wyjaśnia pojęcia: konsulat, konkordat, Kodeks Cywilny, prefekt, mer, zna podstawowe zapisy konstytucji Księstwa Warszawskiego				
Człowiek i wojna						
78	Wojny religijne w epoce	Wyjaśnia pojęcia: wojny	Laicyzacja systemów etycznych i	Wojna religijna jako forma		Potrąfi przeanalizować

	nowożytnej	husyckie, wojna chłopaska, związek szmalkaldzki, edykt, edykt nantejski, wojna trzydziestoletnia, defenestracja praska, pokój westfalski	politycznych, Zna przebieg wojen religijnych w Niemczech i we Francji oraz najważniejsze wydarzenia z okresu wojny trzydziestoletniej	uzwewnętrzniania się konfliktów o różnej naturze, potrafi określić polityczną rolę protestantyzmu w Niderlandach i w Anglii, zna przyczyny i skutki konfliktów religijnych	faktyczne przyczyny wojen religijnych w Europie oraz określić ich znaczenie, potrafi ukazać zmiany układu sił politycznych w Europie po zakończeniu konfliktów, dostrzega znaczenie pokoju w Augsburgu i edyktu nantejskiego, potrafi określić długofalowe skutki wojny trzydziestoletniej
79	Walka zbrojna o dominację polityczną w Europie w XVIII w.	Wyjaśnia pojęcia: sukcesja austriacka, sankcja pragmatyczna, odsiecz wiedeńska, wojny sukcesyjne, wojna siedmioletnia	Charakteryzuje politykę dynastyczną w Europie w XVIII w., potrafi wskazać kierunki ekspansji Rosji, określa czym jest polityka rozbiorów, zna najważniejsze wydarzenia z wojny siedmioletniej	Potrafi wskazać kierunki przemian politycznych w XVIII w., wskazać zwycięzców i największych przegranych, rozumie przyczyny i skutki prowadzonych wojen, zna ich przebieg	Potrafi wyjaśnić sytuacje polityczną w Europie, rozumie politykę sojuszy, kierunki ich przemian oraz wzajemne związki między różnymi konfliktami, określa ich skutki w polityce europejskiej i atlantyckiej
80	Siły zbrojne Rzeczypospolitej	Wyjaśnia pojęcia: pospolite ruszenie, wojska zaciężne, wojna trzydziestoletnia, obrona potoczna, wojsko kwarciane, piechota wybraniecka konfederacje wojskowe, chorągwie, husaria	Lisowczy, autorament polski, cudzoziemski, potrafi wyjaśnić kryzys pospolitego ruszenia w trakcie wojny trzydziestoletniej, konfederacje wojskowe, chorągwie, husaria	Przedstawia zasady reorganizacji armii polskiej od XV- XVII w.	Określa znaczenie polskiej armii w polityce wewnętrznej i międzynarodowej
81	Wojny o panowanie nad Bałtykiem	Potrafi wskazać najważniejsze wydarzenia z okresu walk o Inflanty, wojen ze Szwecją w XVII w.	Omawia podstawowe przyczyny i skutki konfliktów, zna postanowienia traktatów pokojowych, omawia przebieg wojen	Zna przyczyny i skutki konfliktów, omawia wydarzenia z przebiegu wojen w układzie przyczynowo-skutkowym	Potrafi określić znaczenie konfliktu dla międzynarodowego położenia Polski w Europie, ocenia sens prowadzenia wojen oraz skuteczność stosowanych metod walki
82	Wojny w Europie Środkowo-Wschodniej	Wyjaśnia pojęcia dymitriady, polska polityka ekspansji, zna najważniejsze bitwy i warunki zawieranych pokojów	Omawia przebieg konfliktów polsko-rosyjskich w XVII w., zna podstawowe przyczyny i skutki wojen	Zna przyczyny i skutki wydarzeń, potrafi przedstawić wydarzenia w układzie przyczynowo-skutkowym	Potrafi ocenić znaczeni wydarzeń dla międzynarodowego położenia Polski, ocenia

					podjęmowane działania, zawierane sojusze, omawia wpływ konfliktów na sytuację polityczną, gospodarczą społeczną i kulturalną
83	Rozłam w chrześcijaństwie zachodnim	Wyjaśnia pojęcia: buddyzm, chrześcijaństwo, hinduizm, islam, judaizm, luteranizm,	Wyjaśnia pojęcia: Kościół syryjsko-chaldejski, ormiański, koptyjski,	Analizuje sytuację w chrześcijaństwie, charakteryzuje wpływy	Dokonuje analizy przyczyn prześladowania wyznawców judaizmu, represji wobec
84	Charakterystyka wyznań protestanckich	Wyjaśnia pojęcia: odpust, teologia, herezja, sekularyzacja, celibat, ekskomunika, anabaptyzm, ewangelicy, protestanci, gmina luterńska, pastor, kalwinizm, predestynacja, konkordat, edykt nantejski, akt supremacji, anglikanizm	Wyjaśnia pojęcia: Konsystorz, prezbiterianie, zna podstawowe założenia luteranizmu, kalwinizmu i anglikanizmu, potrafi przedstawić najważniejsze konflikty religijne w Europie: Niemcy, Francja	Potrafi wskazać różnice między poszczególnymi wyznaniami protestanckimi a katolicyzmem, zna zasady organizacyjne kościołów protestanckich	Potrafi określić wpływ reformacji na stosunki polityczne, gospodarcze i społeczno- kulturalne w Europie
85	Rzeczpospolita w dobie konfliktów religijnych	Wyjaśnia pojęcia: arianie, bracia polscy, bracia czescy, szlachta różnowiercza konfederacja warszawska, tolerancja religijna, ruch egzekucyjny	Wyjaśnia pojęcia: antytrynityzm, ugoda sandomierska Potrafi określić podstawowe przyczyny reformacji w Rzeczpospolitej szlacheckiej, zna zasięg reformacji oraz poszczególnych wyznań na ziemiach polskich oraz potrafi scharakteryzować główne wyznania	Dostrzega różnice między reformacją w Polsce a w Europie, potrafi wskazać wpływ reformacji na rozwój kultury, ocenia znaczenie procesu	Potrafi wykazać związek między reformacją na ziemiach polskich, tolerancją religijną a rozwojem życia politycznego, określa wpływ reformacji na wydarzenia polityczne, np. utworzenie państwa luterńskiego w Prusach Książęcych
86	Przemiany ideowe i organizacyjne w kościele katolickim	Wyjaśnia pojęcia: sobór, sobór trydencki, koncylizm, jezuiti, Gallikanizm, józefinizm	Zna przyczyny i okoliczności zwołania soboru trydenckiego, potrafi przedstawić jego postanowienia, przedstawia działalność inkwizycji	Określa znaczenie poszczególnych postanowień soboru trydenckiego, omawia znaczenie zakonów powołanych decyzją soboru, potrafi przedstawić działalność inkwizycji hiszpańskiej	Rozumie relacje między państwem a kościołem, potrafi wskazać przyczyny dążenia władzy absolutnej do podporządkowania kościoła
87	Przemiany w sferze religijności wśród społeczeństw europejskich	Potrafi wskazać charakterystyczne zachowania dla nowej religijności	Potrafi scharakteryzować obyczajowość religijną w okresie kontreformacji	Potrafi określić wpływ kontreformacji na zachowania całych grup społecznych, wskazuje związek między kontreformacją a podstawowymi ideami sztuki	Wyjaśnia różnice w działaniach kościoła w stosunku do różnych grup społecznych, odmienne metody nawracania na

88	Przemiany religijności w epoce rewolucji francuskiej i epoki napoleońskiej	Wyjaśnia pojęcia: religia naturalna, racjonalizm, naturalizm, deizm, ateizm, laicyzacja, masoneria, oświecenie katolickie, dechrystianizacja, tolerancja religijna, potrafi określić jej znaczenie	Wyjaśnia pojęcia: jansenizm, pietyzm, haskala, charakteryzuje tendencje tolerancji religijnej w Europie, Przedstawia sytuację kościoła w okresie rewolucji francuskiej i czasach napoleońskich	baroku, ocenia metody działań	Potrąfi wyjaśnić związek między ideologią oświecenia a osłabieniem pozycji kościoła, wyjaśnia proces laicyzacji życia publicznego w państwach europejskich	lono kościoła
89	Zwycięstwo kontroformacji w Rzeczypospolitej	Wyjaśnia pojęcia: Jezuci, nietolerancja religijna, ksenofobia, stereotyp Polak-katolik, innowierca- wróg, kościół prawosławny, greckokatolicki, unia brzeska, kościół unicki, innowiercy	Wyjaśnia pojęcia: Kabalizm, mesjanizm, chasydyzm, talmużyści, cadyk Potrąfi scharakteryzować działalność kościoła polskiego w dobie kontroformacji, charakteryzuje działalność jezuitów, próbuje ją ocenić, przedstawia stopniowe ograniczenia praw politycznych różnowierców w Polsce	Wyjaśnia przyczyny zmniejszenia się liczby różnowierców w Koronie na przełomie XVI i XVII w., zna sytuację kościoła prawosławnego, greckokatolickiego i judaizmu na ziemiach polskich w XVII w.	Potrąfi wyjaśnić złożoność sytuacji wyznaniowej w Polsce w XVII w., wyjaśnia kontekst polityczny problemu,	Potrąfi wyjaśnić
90	Różnorodność kultury europejskiej w epoce nowożytnej. Nauka jako część kultury	Wyjaśnia pojęcia: cywilizacja europejska, cywilizacja arabska, cywilizacja antyczna, empiryzm, racjonalizm, akademizm nauk, encyklopedyści język i kultura narodowa	Przedstawia działalność towarzystw naukowych i akademii naukowych w poszczególnych państwach, rozumie proces upowszechniania się nauki, potrafi wyjaśnić wzrost znaczenia języków narodowych i kultury narodowej	Wyjaśnia znaczenie nauki w nowej epoce, ocenia pojawienie się Wielkiej encyklopedii francuskiej	Przedstawia i uzasadnia rozdzwięk między teologicznym i naukowym obrazem świata	
91	Kultura artystyczna, zjawiska, style, idee- humanizm	Wyjaśnia pojęcia: Humanizm, neohumanizm, epikureizm, mecenat, nobilitacja, odrodzenie manieryzm	Charakteryzuje nową wizję człowieka w humanizmie, wskazuje antyczne podstawy nowych idei, zna podstawowe teorie dotyczące życia społecznego, twórców, idee oraz ich dzieła	Potrąfi scharakteryzować społeczną rolę artysty w nowej epoce,	Wyjaśnia na czym polegają ideały renesansowe, potrafi określić ich uniwersalny charakter oraz kontynuacje w późniejszych epokach, np. neohumanizm w Niemczech, wskazuje na zacieranie różnic między sztuką i nauką	Wyjaśnia na czym polegają ideały renesansowe, potrafi określić ich uniwersalny charakter oraz kontynuacje w późniejszych epokach, np. neohumanizm w Niemczech, wskazuje na zacieranie różnic między sztuką i nauką
92	Kultura artystyczna, zjawiska, style, idee- barok	Wyjaśnia pojęcia: Barok, rokoko, urbanistyka, mecenat, Potrąfi wskazać najważniejszych twórców i nazwy ich dzieł	Zna cechy sztuki baroku i rokoko, twórców, potrafi wskazać najważniejsze zabytki i wskazać cechy stylu	Potrąfi wskazać klasyczne i narodowe pierwiastki w sztuce baroku, związek między polityką władcy i kościoła a stylem barokowym, potrafi scharakteryzować styl i ideał życia w czasach dominacji rokoko	Kosmopolityzm, ahistoryczność sztuki w czasach Ludwika XIV	

93	Klasycyzm XVIII w.	Wyjaśnia pojęcia: Klasycyzm, neoklasycyzm, empire, potrafi określić znaczenie odkryć Pompei i Herkulanum na rozwój klasycyzmu	Wyjaśnia pojęcia: „barok gotycki”, cechy sztuki klasycyzmu, charakteryzuje cechy i wskazuje osiągnięcia klasycyzmu i neogotyku	Wyjaśnia odmienną sztukę rewolucyjnej Francji	Wyjaśnia wpływ polityki na charakter i rolę sztuki
94	Między Wschodem i Zachodem- kultura polska	Wyjaśnia pojęcia: Sarmatyzm, megalomania narodowa, klasycyzm stanisławowski	Wzrost znaczenia języka polskiego, rozwój szkolnictwa, ideologia sarmatyzmu, mecenat artystyczny, renesans i manieryzm, barok, sztuka czasów stanisławowskich	Rola reformacji i kościoła katolickiego w kształtowaniu się kultury polskiej okresu renesansu	Potrafi przedstawić osiągnięcia polskiej kultury epoki nowożytnej na tle osiągnięć kultury europejskiej
95	Świat islamu	Wyjaśnia pojęcia: Cywilizacja islamu, szyiti, sunniti, dżihad, rekonkwista	Charakteryzuje świat islamu u progu epoki nowożytnej, wskazuje obszary ekspansji islamu w Europie, wskazuje nowe imperia islamskie, posiada podstawową wiedzę na ich temat, zna osiągnięcia kulturalne świata islamu	Wyjaśnia koncepcje dżihadu, rozumie złożoność problemu	Potrafi wskazać wzajemne relacje między religią a polityką na przykładzie rozwoju imperiów islamskich, potrafi porównać procesy chrystianizacji z procesami islamizacji
96	Cywilizacje prekolumbijskie i ich losy po europejskim podboju	Wyjaśnia pojęcia: Cywilizacje prekolumbijskie, kultury mezoamerykańskie, andyjskie, konkwista, Inka, Eldorado	Omawia proces podboju	Określa skutki podboju, zna zasady organizacyjne kolonii hiszpańskich oraz początki ich walki o niepodległość	Ocena wydarzenia
97	Cywilizacje Dalekiego Wschodu	Potrafi wskazać przełomowe osiągnięcia cywilizacji	Różne odmiany buddyzmu Indii w polityce europejskiej, kontakty Europejczyków z Chinami i Japonią, zna podstawowe osiągnięcia cywilizacji Dalekiego Wschodu	Potrafi scharakteryzować sztukę Dalekiego Wschodu, zna najważniejsze dzieła, wyjaśnia procesy zachodzące w życiu religijnym społeczeństw Dalekiego Wschodu	Wyjaśnia odrębności między cywilizacją europejską a cywilizacją Dalekiego Wschodu
98	Sily zbrojne Rzeczypospolitej	Wyjaśnia pojęcia: pospolite ruszenie, wojska zaciężne, wojna trzynastoletnia, obrona potoczna, wojsko kwarciane, piechota wybraniecka	Lisowczycy, autorament polski, cudzoziemski, potrafi wyjaśnić kryzys pospolitego ruszenia w trakcie wojny trzynastoletniej	Przedstawia zasady reorganizacji armii polskiej od XV- XVII w.	Określa znaczenie polskiej armii w polityce wewnętrznej i międzynarodowej
99	Wprowadzenie do epoki nowoczesnej	Wyjaśnia pojęcia: modernizacja, cywilizacja nowoczesna, społeczeństwo zamknięte, społeczeństwo otwarte, globalna wioska,	Potrafi scharakteryzować epokę przednowoczesną, nowoczesną, wyjaśnia znaczenie rewolucji oświatowej	Wskazuje różnice między epoką przednowoczesną a nowoczesną, podaje skutki procesów globalizacji	Wskazuje na odmienną rolę źródeł historycznych w epoce nowoczesnej, określa konsekwencje przemian w epoce nowoczesnej

100	Europa w latach 1815- 1848	rewolucja oświatowa, potrafi określić zasięg czasowy i terytorialny epoki Zasada legitymizmu, zasada równowagi sił, zasada splendit isolation, państwo policyjne, emigracja, Święte Przymierze, rewolucja lipcowa, zna kluczowe zmiany terytorialne w Europie	Zna okoliczności zwołania kongresu wiedeńskiego, jego cele oraz postanowienia,	Potrafi omówić czynniki destabilizujące ład Świętego Przymierza, wyjaśnia znaczenie postanowień kongresu wiedeńskiego	Potrafi określić kierunki przemian politycznych w Europie po roku 1815 oraz wskazać ich polityczno- społeczne przyczyny
101	Ziemie polskie w latach 1815- 46	Wyjaśnia pojęcia: Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Poznańskie, Rzeczpospolita Krakowska, Wielka Emigracja, rabacja galicyjska, zna najważniejsze wydarzenia dotyczące Królestw Polskiego	Przedstawia postanowienia kongresu wiedeńskiego w sprawie polskiej, okoliczności wybuchu i najważniejsze wydarzenia z powstania listopadowego, nurty polityczne Wielkiej Emigracji oraz okoliczności wybuchu powstania krakowskiego i rabacji galicyjskiej	Potrafi wyjaśnić znaczenie sprawy polskiej na kongresie wiedeńskim, zna przyczyny i skutki wybuchu powstań narodowych, potrafi wskazać różnice między programami politycznymi polskiej emigracji	Potrafi przeanalizować wydarzenia z Królestwa Polskiego i Rzeczpospolitej Krakowskiej w kontekście wydarzeń międzynarodowych
102	Europa w latach 1848- 1871	Wyjaśnia pojęcia: rewolucja, poddaństwo osobiste chłopów, nacjonalizm, socjalizm, autonomia, państwo dualistyczne, Wiosna Ludów, zna najważniejsze wydarzenia z okresu Wiosny Ludów oraz procesu zjednoczenia Niemiec	Omawia wydarzenia Wiosny Ludów w Europie, zna zakres udziału Polaków w tym wydarzeniu, przedstawia proces zjednoczenia Włoch i Niemiec	Wskazuje przyczyny i skutki Wiosny Ludów, charakteryzuje proces rozpadu Świętego Przymierza, analizuje przyczyny tendencji zjednoczeniowych w Europie, określa znaczenie tych procesów	Potrafi określić znaczenie Wiosny Ludów oraz procesów zjednoczeniowych dla sytuacji politycznej i gospodarczej w Europie
103	Europa 1871- 19114	Wyjaśnia pojęcia: cywilizacja przemysłowa, imperializm, kolonizacja industrializacja, wojna krymska wojny bałkańskie, trójprzymierze, trójporozumienie	Potrafi scharakteryzować okres stabilizacji i rozwoju przemysłowego Europy, omawia procesy kolonizacyjne, potrafi przedstawić układ sił politycznych w Europie u schyłku XIX w., określa bezpośrednio przyczyny wybuchu wojny	Potrafi określić wpływ industrializacji na procesy polityczne w Europie, wyjaśnia konflikty istniejące w Europie u schyłku XIX w., wyjaśnia wpływ zjednoczenia Niemiec na powstanie nowego układu sił politycznych, potrafi przedstawić pośrednie przyczyny wybuchu wojny	Wyjaśnia proces kształtowania się dwóch bloków politycznych w Europie, określa cele poszczególnych państw, analizuje grę interesów, potrafi ocenić przyczyny wybuchu I wojny pod kątem ich znaczenia
104	Ziemie polskie w drugiej połowie XIX w.	Wyjaśnia pojęcia: powstanie styczniowe, biali, czerwonni, branka, germanizacja, rusyfikacja, polonizacja, endecja, ruch socjalistyczny, charakteryzuje powstanie styczniowe, potrafi wskazać	Zna wydarzenia związane z powstaniem styczniowym, charakteryzuje politykę zaborców po klęsce powstania, charakteryzuje, omawia rewolucję 1905r. na ziemiach polskich	Określa przyczyny i skutki powstania styczniowego, dostrzega różnice w polityce zaborców w stosunku do ziem polskich, przedstawia proces powstawania nowych ruchów politycznych na ziemiach	Porównuje politykę zaborców w stosunku do ziem polskich, potrafi wyjaśnić przyczyny odmienności, porównuje programy polityczne socjalistów i

	jego skutki		polских	nacjonalistów, ocenia walkę powstającą metodę odzyskania niepodległości w XIX w.
105	Rosja i USA na przełomie XIX i XX w.	Wyjaśnia pojęcia: samodzielnictwo, uwłaszczenie, izolacjonizm, system parlamentarny-konstytucyjny, дума, rewolucja, bolszewicy, doktryna Monroe'a, wojna secesyjna, rewolucja październikowa.,	Potrąfi scharakteryzować sytuację gospodarczą i polityczną w Rosji w drugiej połowie XIX w., przedstawia wydarzenia z czasów rewolucji, omawia wojnę secesyjną w USA i próbuje wskazywać skutki wydarzeń, zna założenia amerykańskiej polityki zagranicznej w XIX w.	Potrąfi określić kierunki polityki rosyjskiej i amerykańskiej na przełomie stuleci, wskazuje problemy w polityce wewnętrznej państw, porównuje ich pozycję na arenie międzynarodowej
106	I wojna światowa 1914- 1918	Wyjaśnia pojęcia: państwa centralne, ententa, Wymienia strony walczące, zna wynik działań wojennych	Potrąfi przedstawić sytuację polityczną w czasie działań wojennych, zna okoliczności i powody przystąpienia USA do wojny, zna treść 14 punktów prezydenta Wilsona	Potrąfi wyjaśnić przyczyny klęski państw centralnych w I wojnie, ocenia znaczenie pokoju brzeskiego, potrąfi wyjaśnić przyczyny zerwania z polityką izolacjonizmu w USA
107	Sprawa polska w okresie I wojny światowej	Wyjaśnia pojęcia: orientacja prorosyjska, orientacja proaustriacka, Akt 5 listopada, Rada Regencyjna, Komitet Narodowy Polski, zna czółowych polityków walczących o niepodległość	Charakteryzuje międzynarodowe położenie Polaków na początku wojny i po roku 1916, omawia proces politycznego kształtowania się państwa, zna zakres władzy J. Piłsudskiego jako Tymczasowego Naczelnika Państwa	Potrąfi określić znaczenie poszczególnych wydarzeń na drodze do niepodległości, analizuje przyczyny odzyskania niepodległości, potrąfi ocenić XIX- wieczne programy w tej dziedzinie
108	Świat w okresie międzywojennym	Wyjaśnia pojęcia: system wersalski, konferencja paryska, traktaty pokojowe, Liga Narodów, totalitaryzm, dyktatura, aparat terroru, Czecha, Komintern, Republika Weimarska, nazizm, autorytaryzm dyktatura faszystowska, potrąfi przedstawić najważniejsze problemy gospodarcze i społeczne powojennej Europy	Omawia przyczyny i skutki wojny secesyjnej w USA, rewolucji w Rosji, potrąfi uzasadnić politykę izolacjonizmu, przedstawia proces rozwoju cywilizacyjnego USA po wojnie secesyjnej	Wyjaśnia sprzeczności między poszczególnymi państwami występujące po I wojnie, określa wpływ rewolucji bolszewickiej i powstania państwa bolszewickiego na wydarzenia międzynarodowe, porównuje totalitaryzm faszystowski z totalitaryzmem komunistycznym, ocenia

109	Polska w okresie międzywojennym	Wyjaśnia pojęcia: system parlamentarno-gabinetowy, reforma walutowa, majowy zamach stanu, nowela sierpniowa, sanacja, BBWR, Centrolew polityka równowagi sił, pakt Ribbentrop- Molotow, potrafi określić najważniejsze problemy gospodarcze, polityczne i społeczne II RP	Potrafi scharakteryzować system władzy w II RP, zna podstawowe dokumenty prawa, omawia problemy gospodarcze, społeczne, zna podstawowe aspekty polskiej polityki zagranicznej	Określa przyczyny przemian ustrojowych w II RP, potrafi podać cechy charakterystyczne obowiązujących ustaw zasadniczych, dostrzega wpływ problemów społecznych i gospodarczych na wydarzenia polityczne, dostrzega i omawia zmiany w zakresie polskiej polityki zagranicznej	politykę państw zachodnich w stosunku do Hitlera Potrafi ocenić systemy polityczne II RP, porównuje konstytucje, wskazuje słabości II RP, potrafi przeanalizować położenie Polski w Europie w okresie międzywojennym, przedstawia osiągnięcia II RP na tle wydarzeń międzynarodowych
110	II wojna światowa. Narodziny systemu jaltańskiego	Wyjaśnia pojęcia: eksterminowanie, internowanie, getto, Wielka Trójka, konferencje Wielkiej Trójki, system jaltański ONZ, dwubiegunowy system światowy, zna najważniejsze wydarzenia z okresu wojny, oraz postanowienia konferencji Wielkiej Trójki	Charakteryzuje system rządów faszystowskich na terenach podbitych, omawia politykę faszystowską wobec Żydów, omawia atak niemiecki na ZSRR, przyłączenie USA do wojny oraz działalność polityczną Wielkiej Trójki, zna postanowienia z Teheranu, Jałty i Poczdamu, zna linie podziału Europy po II wojnie, wskazuje cele powołania ONZ	Omawia polityczne i militarne konsekwencje agresji niemieckiej na ZSRR, przystąpienia USA do wojny i powstanie Wielkiej Koalicji, zna zasady funkcjonowania ONZ, potrafi wskazać przyczyny rozpadu Wielkiej Koalicji	Ocenia politykę Wielkiej Koalicji, analizuje układ sił politycznych w czasie II wojny i zaraz po jej zakończeniu, ocenia działalność ONZ
111	Polska w czasie II wojny	Potrafi scharakteryzować sytuację Polaków pod okupacją niemiecką i na terenach wcielonych do ZSRR, zna politykę Niemiec wobec ludności żydowskiej, wyjaśnia pojęcia: Generalne Gubernatorstwo, holocaust, SZP, ZWZ, AK, Delegatura Rządu na Kraj, Rada Jedności Narodowej, ZPP, PPR, KRN, PKWN, plan Burza	Zna formy walki Polaków z okupantem, okoliczności powstania polskiego rządu na emigracji, przedstawia znaczące wydarzenia z polityki zagranicznej rządu, charakteryzuje działalność polskiego państwa podziemnego, potrafi przedstawić proces przejmowania władzy przez komunistów w Polsce, zna fakty związane z przebiegiem powstania warszawskiego, postanowienia konferencji Wielkiej Trójki wobec sprawy polskiej	Analizuje przyczyny klęski Polaków w kampanii wrześniowej, zna podstawy prawne powołania polskich władz emigracyjnych, analizuje stosunki polsko-radzieckie w czasie wojny, zna różnice między programami politycznymi obozu londyńskiego i obozu komunistycznego	Ocenia politykę polskich władz emigracyjnych, analizuje międzynarodowe położenie Polaków i sprawy polskiej, ocenia postawy Polaków podczas okupacji i w trakcie wszystkich walk, ocenia realizację planu „Burza”, potrafi przeanalizować i ocenić politykę Wielkiej Koalicji w stosunku do sprawy polskiej, próbuje wskazać alternatywy dla porządku jaltańskiego
112	Układ sił politycznych po II wojnie światowej	Wyjaśnia pojęcia: nacjonalizm, uniwersalizm,	Przedstawia najważniejsze fakty i zjawiska w Europie Zachodniej po II wojnie, m. in.	Potrafi wskazać przyczyny i skutki zimnej wojny, integracji	Ocenia wydarzenia, potrafi porównać

		komunizm, socjaldemokracja, chadecja, dekolonizacja, Plan Marshalla integracja europejska, blok wschodni, stalinizacja, zimna wojna, polityka odprężenia, NATO, EWWiS, EWEA, EWG, RWPG, KBWE, proces norymberski, praska wiosna, traktat w Maastricht	politykę zwycięzców wobec Niemiec, procesy integracyjne, zjawiska dekolonizacji oraz wydarzenia zimnej wojny	dekolonizacji, omówić ich charakter, określa rolę USA i innych państw europejskich po II wojnie,	działania polityczne i sposób rozwiązywania problemów w różnych częściach świata, ocenia konsekwencje zimnej wojny, wskazuje na osiągnięcia i porażki polityki rozbrojenia w Europie
113	Europa „za żelazną kurtyną”	Wyjaśnia pojęcia: „za żelazną kurtyną”, RWPG, Układ Warszawski, repatriacja, przesiedlenia, polityka odprężenia	omawia sposób przejmowania władzy w Europie Środkowo- Wschodniej przez komunistów, charakteryzuje politykę ZSRR w stosunku do tej części Europy,	Analizuje przyczyny zimnej wojny i jej konsekwencje dla Europy Wschodniej, wyjaśnia procesy stalinizacji, przedstawia metody podporządkowania sobie państw satelickich, wskazuje przyczyny polityki odprężenia w Europie	Odnosi się do zagadnienia ponownej okupacji Europy Środkowo- Wschodniej po zakończeniu działań wojennych, ocenia stopień samodzielności państw satelickich, ocenia metody działania ZSRR
114	Polska „ludowa”	Wyjaśnia pojęcia: komunizm, PZPR, stalinizacja, Polski Październik, polityka odwilży, wydarzenia marcowe, wypadki grudniowe, opozycja, zna podstawowe wydarzenia polityczne w Polsce	Przedstawia kierunki przemian w Polsce po II wojnie, potrafi wskazać metody stalinizacji, charakteryzuje czasy odwilży politycznej przedstawia postawy Polaków wobec nowej władzy, omawia proces kształtowania się opozycji	Analizuje przyczyny poszczególnych wydarzeń, określa następstwa, potrafi wyjaśnić złożoność procesów społecznych i politycznych	Ocena wydarzenia związane z historią PRL, potrafi porównać postawy społeczeństwa polskiego i innych społeczeństw tej części Europy, analizuje przyczyny buntu, ocenia polską politykę zagraniczną w czasach PRL
115	Polska czasów Solidarności, „Jesień ludów” w Europie	Wyjaśnia pojęcia: NSZZ Solidarność, opozycja, pierestrojka, okrągły stół, stan wojenny, wybory kontraktowe, sejm kontraktowy, omawia główne etapy demontażu systemu komunistycznego	Przedstawia najważniejsze wydarzenia w procesie upadku systemu komunistycznego w Polsce, charakteryzuje sytuację w ZSRR w latach 80., charakteryzuje obrady okrągłego stołu, zna okoliczności wprowadzenia stanu wojennego, przedstawia najważniejsze wydarzenia z innych państw bloku wschodniego, omawia proces zjednoczenia Niemiec	Dostrzega zależności między wydarzeniami międzynarodowymi, wyszczególnia zbrojeń a sytuację polityczną w Polsce, potrafi określić rolę USA, Watykanu i ZSRR w upadku systemu, dostrzega kontrowersje wokół wprowadzenia stanu wojennego, potrafi przedstawić konsekwencje obrad okrągłego stołu, zna skutki upadku rządów komunistycznych w państwach	Analizuje sytuację w Polsce na tle wydarzeń międzynarodowych, dokonuje oceny kontrowersyjnych wydarzeń w historii Polski tego okresu, potrafi wskazać osiągnięcia i określić porażki, potrafi określić znaczenie fenomenu Solidarności oraz zjednoczenia Niemiec i

116	III RP i Nowa Europa	Wyjaśnia pojęcie: postkomunizm, omawia główne problemy współczesnych państw postkomunistycznych	Zna kierunki przemian gospodarczych, politycznych i społecznych po 1989 r. omawia kwestie przystąpienia Polski do NATO i UE i podstawowe problemy państw Europy Środkowo- Wschodniej	Europejskich oraz zjednoczenia Niemiec	upadku muru berlińskiego
Kręgi cywilizacyjne					
117	Europa jako odrębny krąg cywilizacyjny	Wyjaśnia pojęcia: globalizacja, uniwersalizm, europocentryzm, antropologia kulturowa, ludność autochtoniczna, obszary peryferyjne, dekolonizacja, modernizacja, marksizm, struktura archaiczna	Zna cechy dziewiętnastowiecznej cywilizacji europejskiej, dostrzega tendencje do zmiany cywilizacji europejskiej w XX w., przedstawia procesy dekolonizacji, przedstawia współczesny podział świata na bogatą Północ i biedne Południe	Porównuje cywilizację europejską z cywilizacją obszarów pozaeuropejskich, przedstawia, określa skutki podziału świata na bogatą Północ i biedne Południe	Ocenia skutki procesów kolonizacji i dekolonizacji, potrafi wskazać i omówić zagrożenia wynikające z podziału świata na Północ i Południe
118	Ameryka Łacińska	Wyjaśnia pojęcia: kolonizacja iberyjska, kultura iberyjska, latyfundiizm, panamerykanizm, junta, caudillo, państwa realnego socjalizmu, Świetlisty Szlak, Tupamaros, potrafi omówić sytuację społeczno-gospodarczą w Ameryce Łacińskiej	Zna latynoamerykańskie kręgi cywilizacyjne, przedstawia specyfikę lokalnego kolonializmu, potrafi wskazać najważniejsze wydarzenia z okresu walki o niepodległość w XIX w., charakteryzuje sytuację w regionie po odzyskaniu niepodległości	Omawia wpływ polityki amerykańskiej na sytuację w regionie, przedstawia różne drogi modernizacji regionu, przedstawia metody walki w regionie z tendencjami rewolucyjnymi	Potrafi porównać warunki polityczne i gospodarcze w Ameryce Łacińskiej XIX i XX w, ocenia politykę USA w stosunku do regionu, analizuje przyczyny popularności idei rewolucyjnych w regionie, zna dorobek kulturalny Ameryki Łacińskiej
119	Daleki Wschód	Wyjaśnia pojęcia: samuraj, szogun, militarizm, wojny opiumowe demokratyzacja, Kuomintang, „wielki skok”, „rewolucja kulturalna”, maoizm, potrafi przedstawić procesy modernizacyjne w tej części świata	Omawia rozwój polityczny i gospodarczy Japonii w XIX w., charakteryzuje politykę ekspansji, potrafi wskazać zmiany w sytuacji Japonii w wieku XX, określa zacofanie gospodarcze Chin w XIX w., charakteryzuje komunizm chiński i rozwój Chin na przełomie XX i XXI w.,	Wyjaśnia fascynację europejskie kulturą Dalekiego Wschodu w XIX w. ocenia rolę Japonii w okresie II wojny światowej, charakteryzuje japoński cud gospodarczy, omawia rywalizację Japonii z gospodarką USA,	Skutki klęski Japonii w II wojnie światowej, wyjaśnia charakter procesu demokratyzacji życia w Japonii, wyjaśnia współistnienie ideologii komunistycznej z liberalną gospodarką
120	Indie. Świat islamu	Wyjaśnia pojęcia: radża, sipajowie, polityka niezaangażowania, trzecia droga, socjalizm arabski, ruch młodoturecki, rewolucja	Potrafi omówić sytuację na subkontynencie indyjskim w XIX w., konflikty w czasach kolonialnych, omawia proces odzyskania przez Indie niepodległości, omawia reformy polityczne w Turcji na początku XX w.	Wskazuje rolę Indii wśród państw niezaangażowanych, charakteryzuje proces laicyzacji państwa tureckiego w czasach prezydenta Atatürka,	Potrafi wyjaśnić współczesne spory między Indiami a państwami sąsiednimi, charakteryzuje sytuację polityczną i

		islamska, szariat, dżihad, terroryzm, potrafi wskazać współczesne państwa islamskie oraz ich problemy		przedstawia różne kierunki rozwoju państw islamskich w XX w.	gospodarczą współczesnych Indii, zna współczesną sytuację w państwach arabskich, ocenia znaczenie wzrostu nastrojów fundamentalistycznych we współczesnym świecie, dostrzega różnice w świecie islamskim, ma świadomość występowania różnych nurtów i odmiennych poglądów, chociażby na sprawę dżihadu
121	Bliski Wschód	Wyjaśnia pojęcia: islam, judaizm, sunnici, szyici, diaspora, syjonizm, Holocaust, fundamentalizm islamski, ajatollah, talibowie, OWP, terroryzm, zna najważniejsze przyczyny konfliktu	Zna podstawowe etapy budowy państwa Izrael, charakteryzuje przebieg konfliktu po II wojnie, zna obecną sytuację w regionie	Rozumie złożoność procesu powstawania państwa izraelskiego, określa przyczyny konfliktu izraelsko- arabskiego, potrafi wskazać przyczyny narodzin fundamentalizmu islamskiego oraz narodzin żydowskich organizacji terrorystycznych, rozumie racje stron konfliktu	Przedstawia proces pokojowy na Bliskim Wschodzie, wyjaśnia znaczenie zawieranych porozumień oraz analizuje przyczyny eskalacji konfliktu
122	Czarna Afryka	Wyjaśnia pojęcia: apartheid, segregacja rasowa, czystki etniczne, zna podstawowe problemy gospodarcze i społeczne regionu	Przedstawia miejsce Afryki w polityce państw europejskich do XIX w., procesy kolonizacyjne, zna główne skutki kolonizacji, potrafi określić podstawowe problemy współczesnej Afryki	Określa przyczyny i skutki procesów kolonizacyjnych w Afryce, rozróżnia dwa modele kolonializmu: francuski i brytyjski, zna wydarzenia związane z procesem dekolonizacji	Charakteryzuje sytuację polityczną w państwach afrykańskich, ocenia wpływy socjalizmu afrykańskiego na rozwój regionu
123	Zjawisko globalizacji we współczesnym świecie	Wyjaśnia pojęcia: globalizacja, globalna wioska, potrafi wskazać przykładowe procesy wynikające z globalizacji	Potrafi wskazać zjawiska wynikające z procesów globalizacji we współczesnym świecie	Dostrzega związek między rewolucją naukowo- techniczną a postępowaniem globalizacji	Ocenia zjawisko, wskazuje zagrożenia, podkreśla sukcesy
Człowiek i gospodarka					
124	Przemiany demograficzne	Wyjaśnia pojęcia: migracje transgraniczne, transoceaniczne, migracja umiejętności, zna	Wskazuje podstawowe czynniki przemian demograficznych, zna kierunki procesów demograficznych	Potrafi wskazać przyczyny różnic w procesach demograficznych w różnych regionach świata, określa	Dostrzega pozytywne skutki procesów migracyjnych, potrafi wskazać związek między

		najważniejsze tendencje demograficzne		problemy związane z migracjami ludności, wskazuje procesy demograficzne po II wojnie	przełomowymi wydarzeniami historycznymi a procesami demograficznymi
125	Wieś i gospodarka wiejska	Wyjaśnia pojęcia: poddaństwo, pańszczyzna, czynsz, uwłaszczenie, rolnictwo intensywne, zielona rewolucja, protekcyjnizm, interwencjonizm, reforma rolna, reformy rolne w państwach socjalistycznych, kolektywizacja, reptrywatywacja rolnictwa, zna warunki życia chłopów w XIX i XX w.	Zna najważniejsze wydarzenie w procesie uwłaszczenia chłopów w poszczególnych państwach europejskich, potrafi przedstawić nowe techniki uprawy w XIX w. charakteryzuje politykę rolną w państwie radzieckim Umie przedstawić przemiany w rolnictwie w państwach wysoko rozwiniętych	Określa wpływ rewolucji naukowo- technicznej i przemysłowej na rozwój rolnictwa, potrafi omówić politykę rolną w państwach realnego socjalizmu, omawia proces kolektywizacji rolnictwa	Potrafi wyjaśnić problemy związane z reptrywatywacją rolnictwa w byłych państwach komunistycznych, potrafi porównać charakter rolnictwa w Europie zachodniej z rolnictwem na Wschodzie, charakteryzuje politykę rolną w ramach UE
126	Miasto i przemysł	Wyjaśnia pojęcia: urbanizacja kontrurbanizacja, taylorizm, fordyzm, taśma produkcyjna, giełdy, spółki papieru wartościowe, monopolizm, konwencjonalne źródła energii, odnawialne źródła energii, ruchy ekologiczne, druga rewolucja przemysłowa, zna warunki życia w miastach w XIX i XX w.	Wyjaśnia problem: kartel, syndykat, trust, oligopol, omawia proces urbanizacji w XIX w., charakteryzuje gospodarkę we wczesnym stadium kapitalizmu, zna cechy rewolucji przemysłowej i przemysłowo- informatycznej	Określa skutki mechanizacji produkcji, wskazuje zmiany w sposobie organizacji produkcji na pocz. XX i XXI w., wpływ surowców strategicznych na rozwój gospodarki, skutki rewolucji przemysłowej	Wskazuje różnice między procesami urbanizacyjnymi na terenach wysoko rozwiniętych i zacofanych, potrafi ocenić praktyki monopolistyczne, poszukiwania surowców alternatywnych
127	Komunikacja i handel. Przepływ informacji	Wyjaśnia pojęcia: ekonomia elektroniczna, Europejski System Walutowy, koniunktura, inflacja, system bankowy, system walutowy,	Zna podstawowe wynalazki w dziedzinie transportu i komunikacji, łączność i przedstawia najważniejsze odkrycia w dziedzinie telekomunikacji technologicie cyfrowe, rewolucja informatyczna, rozwój handlu	Określa wpływ rewolucji naukowo- technicznej na środki transportu i obniżenie kosztów produkcji, rozwój transportu wodnego i lotniczego, rozumie rolę pieniądza w gospodarce, zna etapy wprowadzania unii walutowej w Europie	Potrafi wskazać wpływ rewolucji w dziedzinie łączności i komunikacji na politykę, gospodarkę, społeczeństwo, kulturę, określa wpływ Internetu na gospodarkę
128	Czynniki rozwoju i zacofania	Wyjaśnia pojęcie: koniunktura, czarny rynek, kryzys energetyczny tygrysy azjatyckie, potrafi wskazać fakty świadczące o rozwoju gospodarczym	Przedstawia dominację gospodarczą Anglii i Niemiec na przełomie XIX i XX w., określa rolę USA i Japonii w gospodarce	Wyjaśnia przyczyny dominacji gospodarczej USA po I i II wojnie światowej, wpływ kryzysu energetycznego w 1973 r., odzyskanie przez USA utraconej pozycji w gospodarce,	Porównuje znaczenie różnych państw i regionów w procesie rozwoju gospodarki światowej, analizuje czynniki wpływające na

		poszczególnych regionów			analizuje sukces gospodarczy Japonii, charakteryzuje	wysoki poziom rozwoju gospodarczego, gospodarkę tygrysów azjatyckich porównuje osiągnięcia poszczególnych państw
129	Czynniki rozwoju i zacołania. Kryzysy	Wyjaśnia pojęcia: kryzys, protekcjonizm celny, traktaty rzymskie, kryzys energetyczny, wskazuje główne problemy gospodarki europejskiej	Potrąfi określić stan gospodarki europejskiej po II wojnie, proces integracji gospodarczej w Europie Zachodniej oraz zasady działania UE w kwestiach gospodarczych, zna problemy gospodarcze i zasady polityki w państwach socjalistycznych, charakteryzuje wielkie światowe kryzysy	Wyjaśnia przyczyny zaangażowania USA w program odbudowy gospodarki europejskiej po II wojnie, zna proces integracji europejskiej, określa cele współpracy państw socjalistycznych, wyjaśnia główne przyczyny światowych kryzysów gospodarczych, określa ich najważniejsze skutki		Porównuje politykę gospodarczą w ramach EWG i RWPG, analizuje przyczyny integracji gospodarczej w Europie Zachodniej w kontekście międzynarodowym, ocenia charakter gospodarki państw socjalistycznych, zna różne koncepcje przyczyn kryzysów gospodarczych, potrąfi wskazać konsekwencje kryzysów dla życia społecznego
130	Poglądy na gospodarkę	Wyjaśnia pojęcia: protekcjonizm, liberalizm gospodarczy, interwencjonizm państwowy, kontunktura, korporacje, kolektywizacja rolnictwa, nacjonalizacja, komunizm wojenny, NEP, wielki kryzys, New Deal	Wyjaśnia pojęcia: monetaryzm, keynesizm, etatyżacja, charakteryzuje założenia liberalizmu gospodarczego i protekcjonizmu, potrąfi omówić zasady wychodzenia poszczególnych państw europejskich z wielkiego kryzysu, wyjaśnia zasady prowadzenia polityki gospodarczej w państwach autorytarnych i totalitarnych, zna podstawowe zasady gospodarki socjalistycznej	Określa przyczyny pojawiania się nowych koncepcji gospodarczych, analizuje gospodarcze przyczyny upadku komunizmu w Europie, potrąfi określić różnice między gospodarką zmonopolizowaną a wolnorynkową, wskazuje odrębność stawianych celów i wyników gospodarczych		Ocenia różne doktryny gospodarcze, potrąfi wskazać zalety i wady poszczególnych rozwiązań, oceny dokonuje w kontekście konkretnych wydarzeń historycznych, porównuje konsekwencje stosowania różnych doktryn gospodarczych w praktyce
131	Ziemia polskie w gospodarce Europy i świata w XIX w.	Wyjaśnia pojęcia: uwłaszczenie chłopów, uprzemysłowienie wyspowe, potrąfi wskazać przykłady zacołania i rozwoju	Charakteryzuje przemiany demograficzne na ziemiach polskich, charakteryzuje sytuację społeczną i gospodarczą na polskiej wsi uwzględniając różnice między zaborami	Określa wpływ przemian demograficznych na procesy gospodarcze, porównuje sytuację gospodarczą w trzech zaborach, dostrzega przyczyny różnic		Charakteryzuje politykę gospodarczą zaborców w stosunku do ziem polskich, potrąfi określić jej wpływ na poziom rozwoju gospodarczego trzech zaborów, porównuje i ocenia przemiany gospodarcze

132	Polska w gospodarce Europy i świata w latach 1918- 45	Wyjaśnia pojęcia: inflacja, hiperinflacja, etatyzm, reforma rolna, reforma walutowa, wielki kryzys gospodarczy, COP, wskazuje główne wydarzenia związane z problemami gospodarczymi II RP	Omawia podstawowe trudności gospodarcze w odbudowie państwa polskiego, zna założenia reformy Grabskiego, charakteryzuje rolnictwo i przemysł II RP, omawia wielki kryzys gospodarczy i jego skutki, zna mechanizmy wyprzedzania gospodarki polskiej z kryzysu, potrafi określić wpływ II wojny na polską gospodarkę	Analizuje przyczyny kryzysu gospodarczego w latach 20., rozumie skutki wprowadzonych rozwiązań w ramach reformy walutowej, analizuje przyczyny wielkiego kryzysu na ziemiach polskich, potrafi ocenić polską politykę gospodarczą w latach 30., omawia sytuację w polskiej gospodarce w ujęciu dynamicznym	na ziemiach polskich w kontekście przemian europejskich Charakteryzuje wpływ czynników politycznych i społecznych na hamowanie procesu odbudowy polskiej gospodarki po I wojnie, potrafi wyjaśnić problemy polskiej gospodarki w związku z sytuacją międzynarodową, ocenia reformy Grabskiego, analizuje skutki, wskazuje pozytywne i negatywne następstwa posunięć gospodarczych, potrafi wyjaśnić przyczyny długotrwałości wielkiego kryzysu na ziemiach polskich, porównuje polską politykę gospodarczą z działaniami międzynarodowymi w tej dziedzinie w latach 30.
133	Polska w gospodarce Europy i świata po 1945 r.	Wyjaśnia pojęcia: nacjonalizacja, kolektywizacja, nożyce cen, PGR, dekret o reformie rolnej, o nacjonalizacji przemysłu, bitwa o handel, kryzys gospodarczy w latach 70., plan Balcerowicza, podaje informacje na temat gospodarki polskiej po roku 1945	Omawia politykę gospodarczą władz komunistycznych po II wojnie, zna założenia polityki gospodarczej realnego socjalizmu, dostrzega problemy wynikające z takiej polityki, zna główne założenia planu Balcerowicza, omawia proces transformacji ustrojowej, określa gospodarcze skutki członkostwa Polski w UE	Określa problemy polskiej gospodarki po zakończeniu II wojny, potrafi wskazać pozytywne i negatywne konsekwencje polityki gospodarczej w czasach realnego socjalizmu, zna założenia polityki gospodarczej, ekipy Gierka, potrafi wskazać przyczyny jej niepowodzenia, wskazuje przyczyny przemian w gospodarce po roku 1989, potrafi wskazać przełomowe posunięcia	Ocena politykę gospodarczą realnego socjalizmu, potrafi przeanalizować przyczyny jej niepowodzenia, ocenia plan Balcerowicza, porównuje politykę transformacji ustrojowej w Polsce z transformacją w byłych krajach socjalistycznych, dostrzega wyjątkowość polskich reform w latach 90., wyjaśnia przyczyny

					załamania gospodarki po wprowadzeniu planu Balcerowicza, ocena rozwiązania unijne w kontekście potrzeb polskiej gospodarki
Człowiek i społeczeństwo					
134	Struktury społeczne XIX w.	Wyjaśnia pojęcia: struktura społeczna społeczeństwo preindustrialne, industrialne, ustawodawstwo socjalne, proletariąt, lumpenproletariat, deklaszacja, burżuazja, średnia burżuazja, klasa średnia, drobnomieszczaństwo, ludzie zbiedni, pauperyzacja zna podstawowe cechy różnych grup społecznych	Omawia sytuację poszczególnych grup społecznych w XIX w., ma świadomość rozwarstwienia poszczególnych grup, przedstawia zjawisko walki robotników o prawa socjalne, omawia wpływ burżuazji na przemiany polityczne i gospodarcze XIX w., wskazuje grupy społeczne ulegające deklaszacji	Wyjaśnia przyczyny przemian w strukturze społecznej XIX w., potrafi określić rolę poszczególnych klas społecznych, dostrzega konflikty społeczne XIX w, analizuje procesy deklaszacji	Zna rozwarstwienie we wszystkich grupach społecznych, potrafi określić przyczyny zjawiska, wskazuje proces przemian w strukturze społecznej w sposób dynamiczny z uwzględnieniem wszystkich przyczyn
135	Radziecka rewolucja społeczna	Wyjaśnia pojęcia: bolszewicy, wielka czysta, nomenklatura, aparat partyjny, społeczeństwo egalitarne, społeczeństwo poprzemysłowe, społeczeństwo konsumpcyjne, zna najważniejsze problemy społeczne carskiej Rosji	Charakteryzuje politykę społeczną władz komunistycznych w bolszewickiej Rosji i czasach stalinowskich, charakteryzuje politykę społeczną komunistów w krajach azjatyckich, wskazuje cechy społeczeństwa postindustrialnego	Przedstawia społeczne przyczyny wybuchu rewolucji, wyjaśnia, jaki wpływ na strukturę społeczną ma likwidacja prywatnej własności, dostrzega wpływ ideologii na warunki życia ludności	Potrafi określić przyczyny dążenia władz komunistycznych do przebudowy społeczeństwa, analizuje wpływ rewolucji na przemiany społeczne w krajach demokracji ludowej, ocenia przemiany
136	Jednostka w rodzinie	Wyjaśnia pojęcia: wielka rodzina, mała rodzina, rodzina dwupokoleniowa, stosunki patriarchalne, emancypacja, sufrażystki, feminizm,	Omawia zmiany w funkcjonowaniu rodziny na przestrzeni XIX i XX w. w różnych kręgach kulturowych, charakteryzuje zmiany obyczajowe w czasach współczesnych, zna założenia feminizmu	Potrafi określić wpływ rewolucji francuskiej na przemiany w rodzinie w epoce nowoczesnej, dostrzega różne funkcje rodziny w różnych sytuacjach politycznych, dostrzega wpływ ideologii na charakter rodziny	Potrafi wyjaśnić przyczyny zmian obyczajowych i zmian w funkcjonowaniu rodziny, dostrzega pozytywne skutki tych zmian, określa nowe problemy społeczne wynikające z rozpadu tradycyjnego modelu rodziny
137	Kształtowanie się nowoczesnych narodów	Wyjaśnia pojęcia: naród, naród polityczny, naród szlachecki, naród chłopski, świadomość narodowa, grupa	Wyjaśnia pojęcia: naród nowoczesny, idea suwerenności narodu, państwo narodowe, przedstawia proces kształtowania się narodów, określa rewolucyjne (rewolucja	Określa przyczyny i czynniki wpływające na kształtowanie się narodów, wskazuje wpływ wydarzeń politycznych z XIX w.	Określa polityczne, kulturalne i społeczne przyczyny kształtowania się narodów i

		etniczna, narody imigranckie, kultura wysoka, nacjonalizm, szowinizm, antysemityzm, nazizm, ideologia rasistowska, ustawy norymberskie	francuska) i romantyczne poglądy na kwestie narodowe, wyjaśnia proces kształtowania się nacjonalizmów w Europie, charakteryzuje sytuację narodowościową na terenach Europy Środkowo- Wschodniej	na kształtowanie się świadomości narodowej, określa różnice między narodem a grupą etniczną, określa wzajemne relacje między faszyzmem a ideą narodu	świadomości narodowej, rozstrzyga kwestię sporną dotyczącą zmierzchu idei państw narodowych, określa wpływ procesów integracyjnych oraz procesów globalizacji na tę kwestię,
138	Konflikty narodowościowe	Wyjaśnia pojęcia: naród historyczny, państwo narodowe, państwo wielonarodowe, państwo wieloetniczne, asymilacja, homogenizacja, czystki etniczne, eksterminacja, autonomia kulturalna, autonomia terytorialna, Holokaust, obozy zagłady	Określa podstawowe przyczyn konfliktów narodowościowych, omawia najważniejsze konflikty międzynarodowe XIX i XX w., charakteryzuje politykę narodowościową w państwach autorytarnych i totalitarnych, zna zagadnienie ludobójstwa, omawia działania międzynarodowe zmierzające do zapewnienia pokojowej koegzystencji narodów	Zna przyczyny konfliktów międzynarodowych, określa możliwości ich rozwiązania, zna działalność organizacji międzynarodowych w sferze wyeliminowania konfliktów między narodami	Dostrzega kulturowe podłoże konfliktów międzynarodowych, określa perspektywy w zakresie likwidacji własni międzynarodowych, analizuje niebezpieczeństwa we współczesnym świecie dotyczące konfliktów, analizuje przyczyny terroryzmu związanego z różnicami narodowymi i etnicznymi, ocenia politykę poszczególnych państw w zakresie eliminowania własni między narodami
139	Ideologie społeczne. Indywidualizm i kolektywizm	Wyjaśnia pojęcia: indywidualizm, kolektywizm, liberalizm, konserwatyzm, socjalizm, komunizm, marksizm, socjaldemokracja, maoizm, personalizm, solidaryzm społeczny, chrześcijańska demokracja, trzecia droga, społeczeństwo obywatelskie, homo sovieticus	Wyjaśnia pojęcia: rewizjonizm, reformizm, zna podstawowe założenia oraz twórców ideologii	Potrąfi ocenić przyczyny kształtowania się poszczególnych ideologii oraz ich wpływ na życie polityczne i społeczno- gospodarcze	Zna różne spory ideowe w ramach jednej ideologii, potrąfi je zinterpretować i ocenić, porównuje ideologie w zakresie koncepcji politycznych, gospodarczych i społecznych
140	Przemiany społeczeństwa polskiego	Wyjaśnia pojęcia: szlachta, ziemiaństwo, inteligencja, burżuazja, drobnomieszczanstwo, klasa średnia, uwłaszczenie, parcelacja, nacjonalizacja,	Omawia proces kształtowania się społeczeństwa przemysłowego na ziemiach polskich, analizuje zmiany w strukturze społeczeństwa polskiego po drugiej wojnie	Obserwuje przemiany w społeczeństwie polskim po transformacji ustrojowej, próbuje je wyjaśnić, wskazuje najważniejsze konflikty społeczne w Polsce w XIX i XX	Potrąfi wskazać różnice między polskim a zachodnioeuropejskim społeczeństwem przemysłowym, potrąfi wyjaśnić przyczyny

144	Partie polityczne i systemy wyborcze	Wyjaśnia pojęcia: partia polityczna, lewica, centrum, prawica, wybory parlamentarne, ordynacja wyborcza, cenzus majątkowy, wybory pośrednie i bezpośrednie, wybory czteroprzymiotnikowe, wybory pięcioprzymiotnikowe, system większościowy, system proporcjonalny, partie ideologiczne	Zna cechy systemu kurialnego, charakteryzuje główne założenia programowe partii politycznych zależnie od ich charakteru, zna i rozumie podstawowe zasady prawa wyborczego, omawia podstawowe zasady funkcjonowania monarchii w wieku XIX i XX	Przedstawia zmiany w prawie wyborczym od XVIII w. do czasów nam współczesnych, wyjaśnia różnice między systemem większościowym i proporcjonalnym, omawia przyczyny dominacji monarchii w XIX w.	Potrąfi wskazać podobieństwa i różnice między programami poszczególnych partii politycznych, ocenia skutki stosowania systemu większościowego i proporcjonalnego, analizuje przyczyny słabości systemów republikańskich w XIX i XX w.	oraz ich realizację syndykalizm, terror indywidualny
145	Walka o demokrację życia na przełomie XIX i XX w.	Wyjaśnia pojęcia: samodzierżawie, monarchia konstytucyjna, konstytucja okrojowana, kontrasygnata, republika prezydencka, republika parlamentarna	Omawia przemiany ustrojowe w Rosji w XIX i na początku XX w., przejawy ustrojowe we Francji od monarchii konstytucyjnej do III Republiki, zna cechy systemu prezydenckiego i parlamentarnego, przemiany ustrojowe w Niemczech i monarchii austriackiej, charakteryzuje angielską monarchię parlamentarną	Omawia przyczyny przemian ustrojowych w Rosji na przełomie stuleci, potrąfi wskazać różnice między republiką systemu prezydenckiego i parlamentarnego, charakteryzuje monarchię parlamentarną	Wskazuje przyczyny słabości procesów demokratyzacji życia w Rosji, uwzględnia czynniki kulturowe, społeczne i gospodarcze, dostrzega wpływ odmienności kulturowych i historycznych na odmienność systemów ustrojowych w państwach europejskich	Wskazuje przyczyny słabości procesów demokratyzacji życia w Rosji, uwzględnia czynniki kulturowe, społeczne i gospodarcze, dostrzega wpływ odmienności kulturowych i historycznych na odmienność systemów ustrojowych w państwach europejskich
146	Okres międzywojenny- kryzys parlamentaryzmu	Wyjaśnia pojęcia: totalitaryzm, inwigilacja, indoktrynacja, centralizm demokratyczny, rządy silnej ręki, Międzynarodówka Komunistyczna, potrąfi wskazać przejawy kryzysu parlamentaryzmu w okresie międzywojennym	Przedstawia etapy budowania państwa komunistycznego w ZSRR i faszystowskiego we Włoszech	Analizuje przyczyny kryzysu demokracji w Europie okresu międzywojennego, potrąfi wskazać różnice między faszyzmem a komunizmem na płaszczyźnie organizacji i funkcjonowania państw	Wyjaśnia polityczne, gospodarcze i społeczne przyczyny radykalizacji poglądów politycznych w Europie, analizuje przyczyny popularności rządów silnej ręki, potrąfi wskazać słabości systemów demokratycznych w okresie międzywojennym	Wyjaśnia polityczne, gospodarcze i społeczne przyczyny radykalizacji poglądów politycznych w Europie, analizuje przyczyny popularności rządów silnej ręki, potrąfi wskazać słabości systemów demokratycznych w okresie międzywojennym
147	Kryzys parlamentaryzmu- faszyzm i autorytaryzm	Wyjaśnia pojęcia: faszyzm, autorytaryzm, nazizm,	Przedstawia proces przejmowania władzy przez faszystów w Niemczech, charakteryzuje	Określa przyczyny faszyzacji Europy w okresie	Ocenia, czy we współczesnym świecie	Ocenia, czy we współczesnym świecie

		syndrom weimarski, gestapo, zna założenia ideowe faszystwu	nowy typ władzy, potrafi wskazać zbrodniczy charakter systemu	międzywojennym oraz tendencje autorytarne, określa przyczyny wykorzystywania rasizmu i szowinizmu do budowy nowego państwa, potrafi wskazać różnice między totalitaryzmem a autorytaryzmem	dostrzega podobne zagrożenia demokracji, jak w okresie międzywojennym
148	Demokracja i komunizm po 1945 r.	Wyjaśnia pojęcia: system prezydencki, parlamentarno-gabinetowy, system półprezydencki, system kanclerski, sowietyzacja, stalinizacja, destalinizacja, socjalizm z ludzką twarzą, pierestrojka, głośność, okragły stół	Charakteryzuje systemy polityczne w państwach Europy Zachodniej, charakteryzuje systemy władzy w państwach Europy Wschodniej i na obszarze Azji- przedstawia najważniejsze wydarzenia, przedstawia proces upadku państw komunistycznych	Wskazuje podobieństwa i różnice między systemami politycznymi, dostrzega różnice między zasadami funkcjonowania państw w poszczególnych obszarach Europy Wschodniej, charakteryzuje zmiany zachodzące po przelomowych wydarzeniach historycznych, analizuje problemy ustrojowe państw Europy Wschodniej po upadku komunizmu	Ocenia poszczególne systemy polityczne, potrafi wskazać na czym polega ugruntowanie systemów demokratycznych na Zachodzie, przedstawia pewne tendencje demokratyzacji życia po śmierci Stalina i w czasie polityki odprężenia, analizuje przyczyny słabości demokracji w krajach Europy Wschodniej po upadku komunizmu
150	Polacy i władza w okresie zaborów	Wyjaśnia pojęcia: autonomia, detronizacja, emigracja, praca organiczna, namiestnik, Rada Administracyjna, Rada Stanu, Konstytucja KP, koło polskie w sejmie pruskim, konstytucja Rzeczypospolitej Krakowskiej, germanizacja kulturkampf, Komisja Kolonizacyjna, Hakata,	Zna sytuację polityczną na ziemiach polskich po kongresie wiedeńskim, charakteryzuje ustroj KP, programy ustrojowe Wielkiej Emigracji, omawia przemiany ustrojowe w państwie pruskim,	Potrafi wskazać autonomiczne rozwiązania w konstytucji KP, analizuje przyczyny wybuchu powstania listopadowego, charakteryzuje przemiany ustrojowe po klęsce powstania, wskazuje tendencje autonomiczne w zaborze pruskim	Ocenia osiągnięcia Królestwa Polskiego w latach 1815- 30, określa przyczyny przemian ustrojowych na ziemiach polskich w XIX w., określa wpływ Wiosny Ludów na przemiany ustrojowe, wpływ przemian gospodarczych na sytuację polityczną w zaborze pruskim, dostrzega polityczne aspekty gospodarczej aktywizacji Polaków
151	Polacy i władza w okresie zaborów	Wyjaśnia pojęcia: konserwatyści, liberałowie, ruch socjalistyczny, nacjonalistyczny, ludowy,	Charakteryzuje życie polityczne w zaborze rosyjskim po powstaniu listopadowym oraz w zaborze austriackim, wskazuje główne siły polityczne na ziemiach polskich, przedstawia	Analizuje przemiany w życiu politycznym na ziemiach polskich, porównuje programy polityczne różnych ugrupowań,	Porównuje życie polityczne na ziemiach polskich z tendencjami ogólnoeuropejskimi,

		agraryzm, antysemityzm, Statut Organiczny, zna różne postawy Polaków wobec zaborców	zasady ustrojowe	ocenia ich charakter, określa przyczyny różnic w podejściu do kwestii niepodległości Polski	wskazuje na specyfikę polskich problemów politycznych i ustrojowych, ocenia doświadczenia autonomiczne na ziemiach polskich w XIX w.
152	II Rzeczpospolita	Wyjaśnia pojęcia: lokalne ośrodki władzy państwowej, republika parlamentarno-gabinetowa, mała konstytucja, konstytucja marcowa nowela sierpniowa, konstytucja kwietniowa, rząd mniejszościowy, pozaparlamentarny, fachowców, wybory brzeskie, proces brzeski	Omawia proces kształtowania się władz polskich w początkach niepodległości, charakteryzuje zasady ustroju państwa w konstytucji marcowej, charakteryzuje polski system parlamentarno-gabinetowy, charakteryzuje rządy sanacji i konstytucję kwietniową	Wyjaśnia na czym polega demokratyczny charakter konstytucji marcowej, potrafi określić słabości systemu parlamentarno-gabinetowego, określa przyczyny majowego zamachu stanu, wskazuje autorytarne cechy konstytucji kwietniowej, charakteryzuje polską scenę polityczną po śmierci Piłsudskiego	Przedstawia ewolucje polskiego systemu politycznego od demokracji parlamentarnej do autorytaryzmu, analizuje przyczyny zmian, przedstawia zagadnienie w kontekście wydarzeń i tendencji ogólnoeuropejskich
153	Państwo polskie w latach 1939- 56	Wyjaśnia pojęcia: system totalitarny, system autorytarny, polskie państwo podziemne, Delegatura Rządu na Kraj, podziemie londyńskie, referendum ludowe	Przedstawia zasady organizacyjne polskiego państwa podziemnego i cele jego działania, przedstawia proces budowy struktur władzy komunistycznej	Wskazuje przyczyny przejmowania władzy na ziemiach polskich, dostrzega wpływy sytuacji międzynarodowej, potrafi podać przyczyny wewnętrzne, omawia cechy systemu politycznego w oparciu o konstytucję z 1952 r. i praktykę polityczną	Ocena ustroj państwa w czasach stalinowskich, wskazuje totalitarne rozwiązania, formułuje wątpliwości co do takim podejściem do zagadnień ustrojowych, polemizuje z ocenami
154	Państwo polskie po 1956 r.	Wyjaśnia pojęcia: mała stabilizacja, cenzura, wydawnictwa bezdebitowe, KOR, ROPCIO, KPN, NSZZ Solidarność, porozumienia sierpniowe, stan wojenny, okrągły stół, Potrafi wskazać najważniejsze wydarzenia polityczne po 1956 r.	Przedstawia najważniejsze wydarzenia związane z przemianami ustrojowymi po roku 1956, omawia powstanie opozycji oraz główne wydarzenia w procesie demokratyzacji życia w Polsce	Wskazuje przyczyny przemian ustrojowych w Polsce po roku 1956, przedstawia postawy Polaków, analizuje przyczyny wystąpień, określa przyczyny upadku komunizmu	Ocena wydarzenia z zakresu walki Polaków z systemem autorytarnym i totalitarnym, określa znaczenie Polskiego Października dla polityki odwilży w Polsce i w Europie, ocenia znaczenie działalności politycznej polskiej opozycji w przemianach międzynarodowych i w upadku komunizmu
Człowiek i wojna					

155	Wojna jako zjawisko historyczne	Wyjaśnia pojęcia: armia z poboru, ruch kombatancki, rewizjonizm terytorialny, zbrodnia przeciw ludzkości, wojna agresywna, wojna sprawiedliwa, obóz koncentracyjny, wojna pozycyjna, konflikt totalny	Omawia rolę armii w życiu społeczeństw w XIX i XX w., określa główne cele konfliktów zbrojnych w XIX w., omawia najważniejsze wydarzenia, omawia przyczyny konfliktów w wieku XX, zna podstawowe zasady prawa wojennego i najważniejsze konwencje międzynarodowe	Potrafi określić przyczyny wzrostu znaczenia armii, wyjaśnia ideowe przyczyny wzrostu znaczenia armii, określa szczegółowo rolę sił zbrojnych biorąc pod uwagę różne aspekty życia, wskazuje różnice między celami wojen w XIX i XX w.	Wyjaśnia termin „stulecie wojen narodów” w odniesieniu do wieku XX, charakteryzuje konwencje międzynarodowe dotyczące prawa wojennego
156	Okupacja i ruch oporu w okresie II wojny. Problem konfliktów wewnętrznych i konfliktów zbrojnych po II wojnie	Wyjaśnia pojęcia: ruch oporu, kolaboracja, wojna domowa, wojna partyzancka, wojna dekolonizacyjna, wojna surowcowa, intifada, rewolucja goździków, zna najważniejsze wydarzenia z okresu wojny, potrafi wskazać konflikty współczesne	Omawia charakter okupacji niemieckiej w Europie oraz odmienną politykę wobec terenów podbitych, przedstawia tereny objęte kolaboracją przedstawia główne działania w ramach ruchu oporu w Europie, charakteryzuje najważniejsze wojny domowe w historii XIX i XX w., wskazuje tereny współczesnych konfliktów zbrojnych	Omawia przyczyny i skutki odmienną polityki hitlerowskiej w stosunku do różnych obszarów europejskich, analizuje osiągnięcia europejskiego ruchu oporu, przedstawia przyczyny wojen domowych, analizuje przyczyny najważniejszych konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie	Dokonuje oceny postaw w okresie II wojny: ruch oporu czy kolaboracja, ocenia wydarzenia związane z wojnami domowymi, przedstawia perspektywy zakończenia konfliktów we współczesnym świecie
157	Sztuka wojenna	Wyjaśnia pojęcia: pobór powszechny, mobilizacja, armia ochotnicza, wyścig zbrojeń, gazy bojowe, broń atomowa, armie zawodowe	Przedstawia cechy XIX- wiecznych armii, wynalazki techniczne w zakresie uzbrojenia, nowe techniki walki, charakteryzuje działania wojenne w czasie I i II wojny, wskazuje zmiany w sztuce wojennej	Określa wpływ rewolucji naukowo- technicznej na przemiany zachodzące w armii, analizuje nowe techniki wojenne, wyjaśnia związek między wojną totalną a rozwojem techniki	Analizuje zmiany we współczesnych systemach zbrojnych na przykładzie działań w ramach Pustynnej Burzy, określa znaczenie przygotowania specjalistycznego do działań wojennych spowodowane pojawieniem się broni atomowej
158	Jednostka i państwo wobec wojny i pokoju	Wyjawia pojęcia: polityka imperialna, ekspansja kolonialna, polityka Świętego Przymierza	Omawia wystąpienia państw Świętego Przymierza przeciwko tendencjom rewolucyjnym w Europie, omawia najważniejsze wydarzenia z wojny krymskiej, omawia zmianę pozycji Wielkiej Brytanii oraz proces powstania trójporozumienia	Określa przyczyny walki Europejczyków ze Świętym Przymierzem, wskazuje przyczyny interwencji ze strony państw systemu wiedeńskiego, ocenia znaczenie wojny krymskiej w polityce europejskiej	Wyjaśnia przyczyny dążenia Świętego Przymierza do utrzymania starego porządku w Europie, wskazuje przyczyny kształtowania się tendencji rewolucyjnych, ocenia zmiany w polityce międzynarodowej Wielkiej Brytanii
159	I wojna światowa	Wyjaśnia pojęcia: konflikty bałkańskie, wyścig zbrojeń, rywalizacja kolonialna, ultimatum, neutralność,	Charakteryzuje przebieg działań wojennych, wyjaśnia specyfikę tej wojny, zna postanowienia traktatów pokojowych	Omawia przyczyny przegranej państw centralnych, ocenia politykę państw ententy, wyjaśnia problematykę	Wyjaśnia sprzeczności między państwami europejskimi tworzącymi system wersalski, wskazuje zależność między

		reparacje, ład wersalski, omawia najważniejsze wydarzenia		dotyczącą traktatów pokojowych	tymi sprzecznościami a wybuchem II wojny światowej
160	II wojna światowa	Wyjaśnia pojęcia: Ententa Bałtycka, Ententa Bałkańska, Mała Ententa, Oś Rzym-Berlin- Tokio, pakt antykominternowski, pakt stalowy, pakt trójstronny, anschluss, polityka monarchijska, Wielka Koalicja , zimna wojna, zna najważniejsze wydarzenia	Przedstawia wydarzenia prowadzące do wybuchu II wojny światowej, charakteryzuje najważniejsze wydarzenia polityczne i wojskowe z okresu II wojny, przedstawia wydarzenia na Dalekim Wschodzie, omawia sytuację polityczną między państwami Wielkiej Koalicji po zakończeniu działań wojennych	Potrąfi wykazać związek między sytuacją na frontach II wojny a państwami Koalicji, potrafi wskazać wydarzenia przełomowe w historii II wojny, określa przyczyny rozpadu Wielkiej Koalicji	Ocena system wersalski oraz politykę monarchijską, ocena politykę Wielkiej Koalicji w odniesieniu do celów strategicznych, ale także sytuacji politycznej małych państw w konflikcie międzynarodowym, analizuje skutki konfliktu
161	Wojna i pokój po 1945	Wyjaśnia pojęcia: pokojowe współistnienie, wojny gwiazdne, Liga Narodów, ONZ, Układ Warszawski, NATO, kryzys kubański, doktryna Breżniewa, mur berliński, KBWE, polityka odprężenia	Określa zadania ONZ, przedstawia główne konflikty zbrojne po II wojnie, charakteryzuje politykę odprężenia po kryzysie kubańskim	Określa przyczyny konfliktów zbrojnych po II wojnie, charakteryzuje ich przebieg, ocenia wydarzenia	Ocena działalność ONZ i innych organizacji międzynarodowych w zakresie prowadzenia polityki pokojowej, ocena skutki rozpadu ZSRR dla utrzymania światowego pokoju, ocena obecna sytuację międzynarodową i „świat jednobiegunowy”
162	Polska w polityce międzynarodowej i konfliktach zbrojnych w XIX w.	Wyjaśnia pojęcia: organizacje paramilitarne, Wielka Emigracja, Legion Polski, Legiony Polskie, Legion Pułaski, Związek Strzelecki, POW, kryzys przysięgowy, zna polskie działania powstańcze	Omawia dążenia Polaków do odzyskania niepodległości w XIX w., charakteryzuje programy polityczne, przedstawia programy odzyskania niepodległości przed wybuchem I wojny, omawia wydarzenia związane ze sprawą polską w czasie I wojny, zna twórców polskiej niepodległości	Określa przyczyny odzyskania przez Polskę niepodległości, charakteryzuje działania militarne i polityczne w celu odzyskania niepodległości, omawia proces tworzenia państwa polskiego, przedstawia działalność polityczną twórców niepodległej Polski	Ocena metody walki Polaków o niepodległość w XIX w., analizuje programy polityczne epoki, określa ich realizm
163	II Rzeczpospolita- konflikty zbrojne	Wyjaśnia pojęcia: Rada Ambasadorów, eksterytorialność, Komisja Rządząca i Plebiscytowa, powstania śląskie, plebiscyty, zna postanowienia traktatu wersalskiego w sprawie polskiej, państwo sezonowe, zna stanowisko Polaków wobec konfliktów zbrojnych i	Omawia bunt generała Żeligowskiego, przedstawia starania Polaków o ustalenie granic niepodległego państwa, określa międzynarodowe położenie Polski w okresie międzywojennym, omawia polską politykę zagraniczną	Zna przebieg walk o kształt granic polskich, wskazuje konsekwencje kształtu granic, przedstawia międzynarodowe położenie Polski w ujęciu dynamicznym, wskazuje przyczyny upadku Polski w 1939 r.	Wskazuje błędy polskiej polityki zagranicznej w okresie międzywojennym,

		problemów międzynarodowych							
164	Sprawa polska w czasie II wojny światowej	Wyjaśnia pojęcia: legitymizacja władzy, suwerenność, autonomia, PKWN, TRJN, koncepcja dwóch wrogów	Omawia sprawę polską w okresie II wojny światowej, przedstawia fakty związane z ustaleniem granic państwa po II wojnie,	Analizuje przyczyny osamotnienia Polski na arenie międzynarodowej, charakteryzuje politykę władz emigracyjnych	Ocenia system jaltański pod kątem interesów Polski				
165	Polska po 1945 r.	Zna najważniejsze wydarzenia z zakresu z polskiej polityki zagranicznej	Omawia najważniejsze wydarzenia w polityce międzynarodowej po II wojnie, dostrzega zmiany polskiej polityki po roku 1989	Wskazuje formy uzależnienia Polski od ZSRR po II wojnie, przedstawia miejsce Polski w strukturach Układu Warszawskiego, analizuje brak interwencji radzieckiej w Polsce w czasie kryzysów politycznych	Odnosi się do problemu suwerenności państwa polskiego po II wojnie, ocenia udział polskich sił zbrojnych we współczesnych konfliktach międzynarodowych, porównuje polską politykę międzynarodową przed 1989 i po tym przełomie				
Człowiek i Bóg									
166	Wielkie systemy religijne w XIX w.	Wyjaśnia pojęcia: oświecone chrześcijaństwo, światopogląd laicki antyklerykalizm, ekumenizm, sobór watykański II, islamski reformizm, fundamentalizm religijny	Omawia najważniejsze problemy współczesnego chrześcijaństwa, dostrzega popularność buddyzmu i hinduizmu w Europie, omawia problemy chrześcijaństwa na innych kontynentach	Analizuje skutki oddziaływania chrześcijaństwa na inne systemy religijne, wyjaśnia przyczyny współczesnych konfliktów religijnych	Analizuje społeczne i polityczne przyczyny powstawania poglądów fundamentalistycznych, ocenia dynamikę rozwoju chrześcijaństwa i islamu we współczesnym świecie, odnosi się do koncepcji zderzenia kultur i cywilizacji w czasach współczesnych				
167	Kościół katolicki w XIX w.	Wyjaśnia pojęcia: konkordat, dogmat, pontyfikat, encyklika, chrześcijańska nauka społeczna, Akcja Katolicka, korporacjonizm, neopoganizm, aggiornamento, traktaty laterańskie,	Omawia stanowisko Kościoła wobec wyzwań politycznych i społecznych XIX w., przedstawia stanowisko Kościoła wobec totalitaryzmów, charakteryzuje postanowienia soboru watykańskiego II, przedstawia pontyfikat Jana Pawła II	Określa przyczyny zmian w podejściu Kościoła do problemów świata współczesnego, wskazuje przełomowe wydarzenia w historii Kościoła, ocenia rolę Jana XXIII w historii Kościoła w XX w.	Określa współczesne problemy Kościoła, dostrzega problemy wynikające z oceny ekumenizmu i tradycji, ocenia tendencje rozłamowe				
168	Systemy religijne na ziemiach polskich w XIX w.	Potrafi wyjaśnić rolę religii w budowaniu i utrzymaniu świadomości narodowej	Charakteryzuje religijność polskiego społeczeństwa na przełomie XIX i XX w., ocenia rolę kościoła w budowaniu świadomości narodowej oraz dążeniach	Wskazuje na różnice między kościołem ludowym a intelektualnym, przedstawia przyczyny laicyzacji i	Analizuje przemiany w świadomości religijnej Polaków na tle sytuacji wiernych w Europie				

			niepodległościowych przedstawia różnorodność religijną na ziemiach polskich w XIX w. omawia procesy dechrystianizacji i laicyzacji	dechrystianizacji, analizuje politykę zaborców w stosunku do Kościoła w XIX w.	Ocenia politykę wyznaniową II RP, analizuje współczesne problemy polskiego kościoła, dokonuje oceny pontyfikatu Jana Pawła II, ocenia rolę Kościoła w wydarzeniach politycznych XX w.
169	Stosunki wyznaniowe RP w XX w.	Wyjaśnia pojęcia: konkordat, Akcja Katolicka, Związek Religijny Wyznania Mołdżeszowego, autokefalia,	Omawia stosunki wyznaniowe II RP, charakteryzuje politykę okupantów w czasie II wojny w stosunku do wyznawców różnych religii, omawia problematykę związaną z zagładą ludności żydowskiej, określa rolę władz komunistycznych w zakresie polityki wyznaniowej, przedstawia politykę III RP w zakresie polityki wyznaniowej	Zna dokumenty prawa regulujące stosunki wyznaniowe W II RP, relacjonuje stosunki państwo- Kościół w czasach PRL,	
Człowiek i kultura					
170	Nauka i nauczanie w XIX i XX w.	Wyjaśnia pojęcia: rynek prasowy, rynek księgarski, rewolucja oświatowa, przymus szkolny, towarzystwa naukowe, alfabetyzm	Przedstawia wydarzenia, wynalazki i odkrycia umożliwiający dokonanie rewolucji oświatowej, przedstawia główne kierunki rozwoju nauki w wieku XIX i XX	Określa przyczyny i skutki rewolucji oświatowej, określa rolę państwa w rozwoju nauki i oświaty	Analizuje wpływ rewolucji oświatowej na wszystkie aspekty życia społecznego, porównuje miejsce nauki i oświaty w państwach demokratycznych i totalitarnych
171	Sztuka XIX i XX w.	Wyjaśnia pojęcia: romantyzm, modernizm, awangarda, bohema artystyczna, postmodernizm, neoklasycyzm, neogotyck, eklektyzm, secesja, akademizm, impresjonizm, fowizm, ekspresjonizm, kubizm, sztuka abstrakcyjna	Zna główne kierunki w sztuce, reprezentujących je twórców oraz ich największe dzieła	Potrafi scharakteryzować dzieło sztuki nowoczesnej i przypisać je do odpowiedniego kierunku	Pokazuje związek między różnorodnością poglądów a różnorodnością kierunków w sztuce
172	Jedność i różnorodność kultury europejskiej	Wyjaśnia pojęcia: kultura narodowa, centrum i peryferie,	Omawia rozwój historiografii i literatury historycznej, wskazuje tendencje narodowe w różnych dziedzinach sztuki, przedstawia pierwsze spory między różnymi państwami dotyczące przynależności narodowej twórców	Określa znaczenie rozwoju historiografii i literatury historycznej w procesie rozwoju kultury narodowej, określa rolę muzyki w kształtowaniu kultury narodowej	Określa wpływ polityki i zjawisk społecznych na kształtowanie się kultury narodowej
173	Kultura różnych grup społecznych	Wyjaśnia pojęcia: kultura ziemiańska- arystokratyczna, kultura plebejska, kultura masowa, kultura elitarna, kontrkultura, subkultura	Omawia proces kultury w Europie, przedstawia główne cechy kultury różnych grup społecznych	Określa przyczyny upowszechniania się kultury Przedstawia kulturotwórczą rolę inteligencji	prowadzi polemikę dotyczącą kultury masowej, określa rolę kultury w życiu społecznym
174	Kultura polska	Wyjaśnia pojęcia: romantycy,	Omawia osiągnięcia kultury polskiej w	Ocenia znaczenie polskiej	Wskazuje związki między

		pozytywiści warszawscy, konserwatyści, polska filozofia narodowa, polski modernizm,	okresie zaborów, przedstawia jej twórców	kultury dla utrzymania świadomości narodowej, wyjaśnia związek między autonomią Galicji a rozwojem kultury polskiej	sztuka i kultura a polityką ocenia polityczną rolę kultury
175	Kultura polska	Wyjaśnia pojęcia: socrealizm, awangarda, zna osiągnięcia kultury polskiej	Analizuje osiągnięcia kultury II RP w dziedzinie nauki, oświaty i sztuki, przedstawia specyfikę kultury polskiej w okresie okupacji, charakteryzuje twórczość emigracyjną	Ocena osiągnięcia kultury w okresie okupacji i w czasach PRL, przedstawia światowe osiągnięcia kultury polskiej XX w., zna twórców, zna wydarzenia artystyczne o znaczeniu międzynarodowym, potrafi ocenić ich rangę	Analizuje osiągnięcia kultury polskiej na tle osiągnięć kultury światowej, miejsce kultury polskiej w Europie Środkowo-Wschodniej